

INCIPIT LIBER III.

W Agria, quia accessit Holsatię, nouis nũc cultorib⁹ imple
 ta, nouę ciuitatis Lubicę fundamēta nũc iaciētes, nouo
 recte principio ordiemtur. Igit̃ anno. XL. salutis Chris
 tianę, post cētū atq; mille, Adolphus comes Holsatię,
 iam Wagrię dñs, usq; ad lacū Wakenisse, tenebat diti
 onem: cernens q̃ optime Cimbrorū olim dux, & deinde
 Crito Wādalus, inter lacū & flumē in colle, urbis menia iuchoassent, sed
 tēpestatibus bellorū impliciti, ab opere destitissent, tertius ipse futurę ciui
 tatis fundamēta cœpit iacere: Lubicęq; de Zwartow, cum nomine trāstu
 lit in superiora: Ciuitatē, quę propicio Deo in diebus nostris ita effloruit,
 ut inuidiā sit pretergressa omniū in circuitu principū, & urbū. Locū an
 te dixere Bucu, quē Adolphus ruderibus eięctis, in formā opidi uallo cin
 xit. Nam maiores ei⁹ partes, iam flumine & lacu premuniebatur: appella
 uitq; Lubeck: trāslato nomine de opido, qđ in eadē fluminis ripa, int⁹ ad
 mare Hēricus qñdā Wagrię princeps, firmauit, & inhabitauit. Prospera
 tus ergo opere Adolphus, misit oratores ad Niclotū Obotritorū princi
 pem, cōponere cum eo foedera, & amiciciā sociare: omnes maiores in pro
 uincia donis sibi cōciliās: adeo, ut omnes ei obsequi, & terrā ei⁹ cōpacare,
 decertarēt. Cœperūt ergo inhabitari deserta Wagrię puincię, & multi
 plicabat numer⁹ accolatū eius. Vicelin⁹ q̃q; sacerdos, inuitatē, & adiuuante
 comite, prędia recepit, quę Lothari⁹ Imperator ad cōstructionē monaste
 rij, & in subsidiū seruorū Dei, iam olim sibi corā arce Zegeberg contradi
 dit. Visum aut̃ fuit patrib⁹, ex re esse, propter incōmoda fori, & tumultus
 castrēses monasteriū in uillā Hagerstorp trāsserre: misitq; Vicelin⁹ eo ue
 nerabilē sacerdotē Fōlkardum, cum industrijs uiris, qui oratorio, & clau
 stralibus officinis erigendis, operam darent. Ecclesia uero prior, in curam
 parrochię transferretur.

CA. II.

C Vm aut̃ per ea tempora res Christianorū in Asia labefactari cœ
 pissent, uenit ex Burgūdiā uir insigni sanctitate Bernardus in cō
 uētū Imp̃ij Fräckfordiēsem, ad predicandā crucē, in expeditionē sa
 luberrimā. Hui⁹ uiri fama tāta fuit, signorū opinione celebris, ut e toto or
 be, ad eū cōflueret populorū frequētia, cupiētū uidere, quę per eū fiebant
 miracula. Cum ergo uir sanct⁹ in ecclesia positus curādis egrotis, in nomi
 ne Dñi, propēsius instaret, astāte rege Ro. Cōrado, & summis principib⁹
 incertū erat, inter tantas populorū catēruas, quid quis paterēt, & cui forte
 subuenirēt: aderat comes Holsatię Adolphus, cert⁹ nosse cupiēs, ex ope
 ratione diuina uirtutē uiri. Inter hęc offerē ei puer cecus, & claudus, cuius
 debilitatis nulla potuit esse dubitatio. Cœpit igit̃ sagacissimus scrutator
 Adolphus intētare sollerter, si forte posset in hoc puero, sanctitatis ei⁹ ex
 perimētū sumere: cui⁹ credulitatis diuinit⁹ edoct⁹ uir Dei, remediū prouidens,
 puerū preter morē sibi iussit applicari: ceteros tm̃ uerbo cōsignauit,
 hūc uero exhibitū, manib⁹ excepit: oculisq; morosa cōtrectatiōe, uisum

Lubicę fundamēta.

Lubica iam
flore.Oratores ad
principes.Villa Hager
storp.Bernardus
Burgundus
uir sanctus.Puer cec⁹ &
claud⁹ curā.

Expeditio i
hierosolymā

Grādis exer
citus.

Germania la
trocinijs pur
gata.

Visa portēta

Classis in
infideles.

Vlyxbona
a Saracenis
recuperatur.

restituūt: deinde genua cōtracta corrigēs, iussit eū currere ad gradus: manifesta dantē indicia tam uisus, q̄ gressus recuperat. Coepit sanct⁹ ille, nescio quib⁹ oraculis edoct⁹, adhortari principes, ceterasq; fideliū plebes, ut proficiscant̄ defendere Hierosolymā, ad cōprimēdas, & Christianis legibus subigēdas barbaras oriētis nationes, dicēs appropinquare tempora, quo plenitudo gētū debeat introire: ut & sic omnis Israel salu⁹ fiat. Protinus ad uerba exhortātis, incredibile est dictū, quanta populorū caterua se ad eādē deuouerit, pfectionē: In quib⁹ primi erāt, Cōradus Ro. Impator, Frideric⁹ Suuigē dux, qui postea regnauit, Welp dux Bauarię, cum principib⁹ & episcopis: militia plurima nobiliū & plebeorū sine certo numero, Ludouic⁹ deinde Gallorū rex, & omnis flos iuuetutis in idipsum aspirauit. Non est recognitū uicinis tēporib⁹, nec auditū a dieb⁹ seculi, tātū cōuenisse exercitū uolūtariorū grādē nimis: fueruntq; signo crucis insigniti, & uestib⁹, & armatura. Visum aut̄ fuit authorib⁹ expeditionis, partē exercit⁹ unā mitti per oriētē, alterā in Hispaniā, tertiū uero ad Wādalos nostrarū partiū. Primus ergo, qui & maxim⁹, abiit itinere terrestri cum rege Romanorū Cōrado, & rege Frācię Ludouico, & p̄cipuis utriusq; regni potestatib⁹. Ferūt Germaniā tūc purgatā latrocinijs: nam omne id gen⁹ hominū, sacra cum rege iniit pfectionē. Trāsierūt regnū Vngarię, usq; ad fines Grēcię: premiserūtq; oratores ad Impatorē Cōstātinopolitanū: ut transitū permitteret incolumē, & cōmeatū sineret cōparari. Ille territus magnitudine exercit⁹ uerbo quidē annuit postulationi, si uenirent pacati, Cui respōsum est: Non modo ad seruādā, sed amplificādā Christianā pacem exisse tātos reges. Multa sunt uisa portēta cladē nūciare: p̄cipuū, qd sanguine pluuisse, cernerēt in uestib⁹. Cōtinuo se extremis preparauere, indicijs moniti cœlestib⁹. Quid uero egerint, q̄sq; sint experti casus, ad hūc locū non pertinet. Imperator oriētis, cum adhibitis notarijs, numerū relegeret trāsentiū, fert̄ dixisse: Quare eduxisti populū hunc multū Dñe de sedib⁹ suis: uere brachio uirtutis tuę indigēt, ut iterū uideāt terrā suę natiuitatis. Secūdus exercit⁹, naualis, Colonie, & in alijs Reni ciuitatib⁹ cōflatus, & ex flumine Visurgi coepit nauigare latissima oceani spacia, quosq; ueniret Britāniā: quo per aliq̄t dies refarcita classe, nō modica etiā Anglorū, Britānoiūq; adiecta manu, torserūt uela in Hispaniā: appulerūtq; ad Portugalēsem nobilissimā Galicię urbē: adoraturi ad reliqas. S. Jacobi. Rex aut̄ Galicię exhilarat⁹ super aduētū peregrinorū, rogauit, ut, si ad honorē Dei exissent pugnaturi, fierēt sibi p̄sidio aduersus Vlyxbonā, cui⁹ occupatores Saraceni, fines Christianorū uexarēt. Nec grauate cesserūt uoto peregrini, duxerūtq; in urbē mēoratā, cū magna nauiū multitudine. Rex a terra urgebat hostes, & a mari exercit⁹ ille peregrin⁹. Multū tñ tēporis effluxit in hac obsidiōe. Ad extremū capta ciuitate, propulsisq; barbaris, rex idem orabat peregrinos, ut permitterent illi uacuam ciuitatem. Diuisa inter se socialiter prāda, factaq; est exinde Christianorū colonia, usq; in præsentem diem. Hoc solum prospere cessit, de uniuerso labore, quod patrarat expeditio.

DObotritos autē & Luticios, nostrarū partiū Wandalos, tertio
a cruce signatorū exercitus diuertebat, ulturi suorum, & imprimis
 Christi dñi iniuriā: cuius religionē proiectā cōculcauerunt. Hu
 ius uero expeditionis principes erant, Adalbero iam Bremensis archiepis
 scop^o: Intercidit enim iam titulus Hamburgēsis, abolito legationis hono
 re: Aderāt uniuersę Saxonie principes: Henricus dux Saxonie adulescēs:
 Conradus dux de Saringia: Albertus Marchio de Soltwedel: Cōradus
 de Wīthin. Audiēs ergo Niclot^o Obotritorū princeps, quia in proximo
 esset cōuēt^o exercitus, ad subuersionē gentis suę, misit in uniuersam na
 tionē, ut prepararēt se in bellum. Firmauit arcem Dobin: misitq; nuncios
 ad Adolphū Holsatię comitem, cōmonens eum pacti scēderis: Simul etiā
 preberī postulans facultatē colloquendi & consilio participandi. Cuncq;
 comes assereret, hoc druum sibi, propter offensam principū omniū, uideri
 esse causam generalē cunctorū in circuitu principū: in qua satis prestaret
 scēderato si quiescere. Nam ubi commoueret se, ilico actum esset de illo:
 Cui Niclotus remādauit: Ego tibi pro muro hactenus fui, ut quietus age
 res, in terra, non tua Wagriorū, ego querelas audio quotidianas quorum
 tenes ditionē ne tibi ingruāt solus restiti: tu uicem reddes bonā: Cōtem
 ptū pro labore. Quid ergo censes, nisi me quoq; repagulo subducto, in
 te sinam desequire cupiētes? Ad quē Adolphus. Vides pro tua prudentiā
 quid agat: Exiles tibi uires prodesse non possunt: mihi exitio est, uel se
 mel cōmoueri. Proinde, nō te pœniteat in me officiosum fuisse: perseuera
 in eo, quod hactenus fecisti: erit aliqñ, ut cernas Adolphū, non immemo
 rē in se officij. Niclotus, ut potuit, ceteris circūspexit in prouincia. Adol
 phus uero precepit suis, ut peruigilem iumētōrū, & rerū omniū, agerēt cus
 todia, ne quid capiant deterimēti. Sentiēs ergo Niclotus, irreuocabilem
 esse iuratę expeditionis profectiōnē: clam parat naualem exercitū: Trans
 missocq; totam classē applicat ad hostium Traueng, percussurus omnem
 Wagrie prouinciā, priusq; Saxonum exercitus infunderetur finibus suis:
 Transmisitq; nuncium uesperī Zegeberg, eo q; promiserat Adolpho co
 miti admonere eum. Sed uacuu ibat ille nuncius: nam comes defuit, nec
 tempus erat cōgregādi exercitū. Erat tum exitus Iunij mēsis, cum a mari
 per Trauenā Wandali ascenderēt. Ciues Lubicanę urbis, audito rumore
 colligēdi se spacium non habuerē: inter uina enim & epulas sepulti tene
 bātur, occupabantq; priusq; persentirēt. Publicū tum habuere mercatū
 (nundinas uocant) Ingēs confluxerat populi multitudo: sequebant Wan
 dali, & supra trecentos oppressere uiros. Cohortes equitū due, longe, la
 teq; circūagebantur: p̄dantes, & incendia miscētes. Quicquid nouę
 gentis aduenerat, spoliabatur, trucidabatur. Holsatis parsum est: Id frau
 de hostium factum, an occulta Holsatorū machinatione sit gestum, māsit
 in incerto. Erāt qui suspicarent, Holsatos indigenas, non equis oculis aspi
 cere populum aduenā, & perinde clam sensisse cum Wādalīs: quod impu
 nitas eorū fecit suspicari. Ad pagū Slusle Phrisiorū, memorabilis tum est
 pugna peracta, hortāte, & imprimis uiriliter pugnāte, sacerdote: cum uiri

Crucesigna
ti in Wand.

Principes in
exercitu.

Arx Dobin
firmatur.

Excusatio co
mitis.

Parat classis
p Wandalos.

Wādali per
Trauenā.

Wādali sequi
unt.

Holsatis par
citur.

Villa munita
a fossato.

Exhortatio
animosi sacerdotis.

Oculum pugnas
amittit.

Expedi-
tio
crucesignatorum.

Dani in auxilium.

Queritur
tributum, non
fides.

Wādali falso
suo baptisati.

uix centum propugnarēt aduersus aliquot millia Wādalarū. Fossato cōmunierāt ab incurfione uillam suam, in morē uiculi, & cum Wandali oppugnantes capere non possent munitionē, incolumē abeūtibz uitam pollicent, si dedant. Inclinauere nōnulli ex Phrisijs, uitā paciscētes. tum Gerlau⁹ sacerdos: Quid est, inquit, uiri Phrisij: que uos ignauia corripit: uiri estis, arma tenetis, uallum nos diuidit ab hostibus: securos nos arma nostra tuentur: illa si proijcimus, uita in dubio est: fidē sequimini perfidorū: nulla illis gēs uilior odiosiorq; est Phrisijs: pecudū more trucidabimini, si arma dederitis: proinde in hostes illa uertite. Et hoc dicens, porta egreditur, uno comitatus, & egregie, uirtutis specimen edens exemplo, inuitauit cōtribules: oculū pugnas amittit: uulnus excepit in femore, nec segni⁹ pugnat: peruiciteq; pertinax uirtus: ut Wādali affecti tedio, simul pudore suffusi, discederēt. Tantū ualuit uiri unius inuictum pectus. Innotuit res Adolpho. Ille collegit exercitū, ut occurreret. Wandali certiores ea de re facti, pedem retrahūt: Ad naues cum prēda redeūt. occupetati: celeriterq; sublatis uelis, abierunt.

CA III.

Ama uolat per uniuersam Saxonā, quia Wandali facta eruptione, bellū priores intulerunt, & festinauit expedi-
tio crucefignatorū, ut ad prelia pia pro dño pararētur. Processit exercit⁹, in duas turmas diuisus: hostes neutri obuiā prodierūt: non ausi conferre manū, neq; aciem ueniētibus opponere. Tolerādē se obsidioni parauerunt: Dobin atq; Demin diuisa Saxonū agmina, petierunt, obsederuntq;. A mari egressi Dani, Dobini auxerāt oppugnationē: Qui intus fuere Wandali, cum cernerēt Danos negligentius agere in castris, eruptione facta, plurimos oppresserūt: nec poterāt a socijs defendi, intercedēte lacu. Oppugnātur exinde graui⁹, ut ad internecionē, si fieri possit, deleant. Cernētes Saxonum nōnulli, rem eo spectare, ut terra in desolationē ueniat, inter se loquuti primores, qui Henrico duci, & Alberto marchioni parebāt: Quid agimus inquit: In principū nostrorū tributaria terra, quā oppugnamus, uastitati nullus est modus: In nosipfos & principes nostros laboramus: quin potius, pactionibus & cōditionibus, rem prestat dirimere. Hoc capto cōsilio, cœpit de die in diem, Saxonū uirtus, in oppugnatione languescere: tributa enim magis, q̄ Christi honorē, & populi salutē, queritabāt: Si qm cōgressi Wandali fugabātur, nulla facta, aut permessa, hostiū insectatio. Iam ceteris etiam in propatulo fuit Saxones principibus parētes, non ardentē instare uictorię. Quo cōperto, pactio interponit, ut Wādali Christianā subeant ac recipiāt religionē, captiuos laxēt, quos ex Danis semper habuere multos. Illi omnia cōstanti uerbo promittūt. In hanc legem reducūtur exercit⁹: Tenuis reuera fructus magne expeditionis. Nam Wādali falso, & ad speciem, baptisari uidebātur: cordibus aut perseuerauit solita pfidia. Ex captiuis Danis senes & inutiles laxauere, robustos seruitio suo obstrictos conuerūt. Talis habet fructus & exit⁹ auaricia: Eadē enim, que dudum abijcere fidem cogit Wandalos: nunc specietenus recipere, & corde refutare, permisit: deterioribus factis post bellū, q̄ fuerint ante:

nisi quod principes ad antiqua tributa, iam exinde certiores effecti, redierunt. Felices si non tam sua, quam que Christi sunt procurassent. Adolphus quoque comes, pacatis utcumque tum rebus in Wadalia, reparabat cum Nicloto ueterem intelligentiam, & cum ceteris orientalibus, ne quid ab illis formidaret. Ad extremum tamen, se non permisit illis, quo minus omnia circumspiceret. Populum autem suum super acceptis incommodis, & damnis, quomodo posuit, est consolatus: ut forti animo essent, nec cederent fortune. Res novas semper initio experiri difficultatem: futura omnia per tempore successus meliora: Captiuos, quibus poterat conditionibus, redemit, uiros ac mulieres. Inter hec autem Vicelinus Christi sacerdos, nihil omisit precibus apud deum: assiduis curis apud homines, ut recte, prederent omnia: pauperes aluit multos, quos proxima uastitas fecit plurimos. Ad portas enim noui monasterii, iacebant quotidie expectantes exaturari de micis. Fratres quantum poterant elemosynis institere. Admirabilis in ea re Tiadmarus, qui illa largitate erogabat, ut proxime ad inopiam ceteris uergere uideretur coenobium. Pro uiuiores ob eam rem, clausa illi omnia habuere. Quid faceret uir misericordiarum: Eiulatium pauperum non sustinuit: circuibat horrea, loca pridem uacuata & penora cuncta, si quid forte superesset, in consolationem miserorum. Reperit quod mortalis nemo posuerat: erogabat largissime, cunctis stupentibus, unde essent que ille inter pauperes distribueret. Renouata sunt uetera Helie prodigia. Ille cunctis prebebat alimoniam: monasterio interim nihil decedebat. V.

IX ea tempestate conqueiuit, & ecce nouus turbo surrexit ab aquilone: unde iuxta Hieremiam pandit omne malum super habitatores terre, nam in regno Danie Zueno atque Kanutus, ambo regum filii, de regno colluctabatur. Alter Erici nouissimi: alter Magni, qui sanctum perdidit Kanutum filii. Vterque sibi conciliare Adolphum comitem Holsatie, missis nuncijs, properabat, cum muneribus. Inclinabat Adolphus in Kanutum, quod maiori ad illum pridem familiaritate utebatur: Magno Holsatie sue incommodo. Prudentissimum fuerat, in neutralitate demorari, & equis aspexisse oculis amborum luctamen, quod de corona regni proceres Dani habuere. Hec erat prima comitum, de Danorum rebus implicatio: multos in reliquum creauit, posteris eorum, & uniuersis habitatoribus, labores. Zueno regni gubernacula, maior natu, tenebat: Waldemar diuini Kanuti filius, primus, diuicque Zuenonis partes sequebatur: Inde iunctus Kanuto cum perfidia sue partis deprehendisset. Sed prima, ut diximus, colluctatio, fuit inter Zuenonem & Kanutum. Ethelerus quidam erat homo Thietmarsia natus, in qua illa tempestate, militaris aliquot ordinis homines manerent. Hic apud Zuenonem primas partes agebat. Ille ubi intellexit comitem inclinare partibus Kanuti, profectus in Holsatiam, militares donis Zuenoni conciliabat plurimos: alijs equos, alijs gra largiens: ut Zuenoni quam plurimos deuinciret. Exemplum eius multi sequuti, sequentibus seculis, regem quam comitem sequi maluerunt: quod maioribus rex donis, & amplioribus beneficijs, suos locupletaret. Primus hic ex Saxonum natione, pro Danis, suos contribules Thietmarsos cepit attrahere, & alios oppugnare. Ethelerus, factis excursionibus in Wa-

Adolphus comes.

Redemit captiuos.

Tiadmarus largus erga pauperes.

Conceditur de regno Danorum.

Zueno rex.

Kanutus comitator.

Thietmarsus pro Danis.

Publicatur
edictum.

Kanut⁹ ad
mouet copi
as.

Paratur eru
ptio.

Oratio comi
tis Adolphi

Fugit maior
pars.

Intercepti
exploratores

Fit pugna.

griam, Aldēburgū usq; ad suburbia Zegeberg, omnia peruastrabat. Comes Henrico Leoni duci, per etatē adulescētī cuncta aperuit: suorum perfidiā, ac defectionē, Etheleri instantiā. Dux emisso decreto, edictoq; proposito, mādauit: ut qui fidem sequerent Danorum, Holsatia cederēt, ante prefinitū diem, hostiū loco habēdos, si post deprehenderent. Qui iam manifestis reb⁹ se ostēderāt, cessere: multi latuere, qui etiā propterea mutauere sententiā. Zueno rex Sleswicū cōmuniēs, ibi sedebat, moturus in Adolphū de proximo. Vbi ille rescīuit, occulto nuncio eggit apud Kanutum: ut Zuenonē, sua quisq; de parte, in ea urbe obsiderēt habituri finē rerum, si prosperarent. Admouit copias suas a mari & terra Kanutus. Adolphus cū quatuor millibus de sua parte occurrit. Vbi uidet rex se inclusum, nec esse sibi copias ad eruptionē faciendā, Etheler⁹ apud Zuenonē uir primari⁹, interposita publica fide, Kanutū adiit, docet q̄ in loco, res future sint: si ad tempus regi cedat. Magna pollicetur, in presens multa pmittit: Demū effecit ut Kanut⁹, quibuscūq; cōditionibus, exercitū suum reduceret. Hoc illo factū est, pposito, ut Adolphū solū, cui male uolebāt, iam auxilijs destitutū, facilius opprimerēt. Paratur eruptio: Erat ex Adolphi familia, quidā in urbe Sleswico, explorandarū rerum gratia: qui ubi, quid ageretur, intellexit, concito contendit, ad dominū suum, docens qd pararetur in illum eruptio.

CA. VI.

Comes alloquutus suos, ut parati essent, rem dissimulāter habet: uerba faciens in hunc modū, ne timorē significaret: Laborāt, inquit, iumenta nostra, ut cernitis cōmilitones a pabulo: parum nobis retrocedendū in presens: ut illis recreatis ad preliū parati stemus: & ilico mouit castra: Qui de propinquo stantes, comitē audire, quis ille dissimularet, timorem eius, & graue periculum, persenserūt. Itaq; fugā maior pars iniit, & preterlasi sunt Eidorā, priusq; comes sequeretur aduentans: Tanta facta est populo cōcussio: uix quadringēti equites cum comite constitere. Curauit enim postremus reuersus ab hostibus, ne quis suorum maneret in periculo: quos his uerbis alloquitur: Hic est, inquiens, limes ditionū: Hic nobis cōsistendū, ut uideamus, quis nos fugans insequat. Si uiri estis, state mecū: efficiamus hodie, ut manū paruulā, in precio ponat Zueno Danus: Cor pavidū mihi aliqñ obicere nōnulli, cum aut cūctationē, legitimis de causis interponerē, aut aperta pericula, & sanguinis sine fructu effusionē euitarē: hodiernus dies ostendet, si perseueratis, quis uir sit Adolphus. Omnes qui affuere comitis uocem approbauere: Moriendū cunctis priusq; limite pelli paterent. Misit comes, qui apud hostes quid agerēt, scrutarētur. Intercepti sunt a Danis primi, & in uinculis habiti. Miratus ille, alios submittit, qui concito redeūtes, renūciāt adesse hostem, graui agmine equitū peditūq;. Iussit comes subduci nauiculas, ne facile transirēt prefluentē. Sed Dani alio uado, ad uillam Scullebu Eidorā transierūt. Quo cōperto, illuc mouit Adolphus, priusq; omne agmē trāponeretur, pugnaturus in primos: Hostes iam reperit in ordine stantes: Incurrūt Holsati Danis, infestis hastis: Plurimi ex utraq; parte, iumentis

LIBRI III. CA. VII. ET VIII.

deturbantur: nonnulli pereunt, opprimunturque: Inter alios comes equo deturbatur: affunt fidi milites, reponentes in iumentum comitem.

Comes equo deturbatur.

VII.

Tabant interim aliquodiu dubia signa inter ambos exercitus, numero impares uictorie: cum Danis uires crescerent, pluribus transportatis; Holsatis uero decrescerent. Tum inuito concilio, Holsati equorum hostiliu poplites prescidere, percutientes. Quo uiso, Dani iam concipere timore: cum equo cadente, eques fieret in periculo. Cecidit inter alios, fortiter pugnans, Ethelerus. Rex ab altera fluminis ripa pugnam conspiciens, cum suis paulatim cedere, non paucos etiam cadere cerneret, & imprimis Ethelerum acciperet cecidisse, fugam inijt. Holsati uictores, qui cedi suspulerant, Danos, duxere captiuos: multa etiam preda locupletati. A redemptis aut captiuis, magnu aes comes extorquebat: unde contractu aes alienu ante plurimu, eluebat. Hec prima cum Danis Holsatoru conflictatio: preter eas, que uetustissima memoria crebriores, sub Saxonu nomine precesserunt. Hec opima uictoria, que illos in reliquu animauit: ut, imparibus licet uiribus, auderent corone sese digladiantes, opponere. Hec in reliquu tempus, uisa est auspiciu prebere sortis amboru, post future. Constituit aut Adolphus comes in finibus ditionis sue, parata suoru manu, ad Eydora, atque Trauenam: qui limitanei milites, arcerent finibus hoste, & ad omnem motum starent expediti: si quid uel a Danis, uel a Wadalis nouaret. Plurimu uero laboris insumpsit comes, in edomandis, frenadisque suis Holsatis. Gens erat pridem effrenis, ait Helmoldus, cuius hec sunt fere omnia, que nunc percurrimus) & que iugum non passa, suo semper sensu ferebatur. Comes aut pro singulari prudentia, modeste agens, frenos illis iniicit: ut facile alia facies terre, alij mores hominu cernerent: qui enim pridem sueti erant seuu caput abdere laruis, ad excursions, non dico latrocinia, & depradantes, tendere decipulas, furari, que rapere non poterant, nunc iam mutatis moribus, reuocasse gradus ad omnia meliora. Comes autem Zuenoni regi per intermissos conciliatur: ne semper sui agerent in timore. Kanuto ualefaciens qui prior deseruit illu ad obsidionem Sleswici, non ante, quod oportuit, militari iure premonitu. Quid enim aliud quam ad preda exposuit.

Prescidunt equorum poplites.

Holsati uictores.

Comes constituit in finibus manu paratam.

Comes conciliatur regi.

VIII.

Andalis per ea tempora, dux Hericus Leo, frena, que abiecerant, paulatim reposuit: ad colligenda & amplificanda tributa. Sacerdotes aut satagebant reparande religioni. Duxit aut coniugem primam Hericus Clemetiam, filiam ducis Saringie (alij uocant Lantgrauiu Turingie) inualescens quotidie in gentem Wandaloru: quoties enim se commouere, ad mouit illis martiam manu: facile illi semper cessere armis, superati: rari enim poterant in acie sustinere Saxonum manu. Interim de religione cura duci exilis. Hartwicus aut Haburgensis archiepiscopus (sic enim illu inscribit, etiam ista tempestate Helmoldus) uidens quia pax erat in Wandalia, constituit restaurare sedes episcopales in prouincia, quas barbaric furor euerterat, in Aldenburgo, Racisburgo, Magnopoli: e quibus Aldenburgensem Magnus Otto prior instituerat: subiecerat ei Polabos, Obotritos, a terminis Holsatoru, usque ad fluuium Panim, & ciuitatem Demin: posuitque

Wadalis reponunt frena

Wadalicefferet Saxonum armis.

Qui populi sub Aldibus genu ecclesias

Noia ^{For}
Aldēburgen

Magn⁹ Adal
bert⁹ archie
piscopus.

Vacāt sedes
Epales annis
LXXXIII.

Sedes epales
instauratur.

Vicelin⁹ con
secratur ep̄s.

Comes tulit
decimas.

Dux dissimulat
præteritionem.

Henricus de
Wida fauet
ep̄o.

ille in Aldenburgo primū pontificem Marconē. Successit illi Eguardus: cui Wago, quartus Ezico, quintus Folkardus, sextus Reginbertus, septimus Benno, octauus Meynerus, nonus Abelinus, decimus Ezo: cuius temporibus presuit Hamburgensi ecclesie magnus Adelbertus, uir insignis, magnicq; nominis apud Summū pontificem, & Imperatorē: qui, ut diximus, de peregrinis episcopis, quos multos fouit in mensa sua, Iohannem Scotum presecit in Magnopoli, pro Christo martyre factū: Aristonem in Racisburgo: atq; in hunc modum Aldēburgēsem in tres diuisit. Postq; ergo permittēte Deo recruduerūt Wādali, exturbantes a se omne Christianū nomen, uacabant hæc sedes annis octuagintaquatuor, usq; ad tempora Hartwici archiepiscopi: qui propter generis nobilitatem, duplici principatu clarus, magno studio enisus est, pro recuperandis in obediētiā episcopis, suffraganeis, per Daniam, Sueciam, Norwagiam: quos Hamburgensi ecclesie, legationis iure subiacuisse, diu ad plenū ostendimus, in nostra Metropoli. Retraxere autē colla iugo, posteaq; singulis in prouincijs habere cœperunt metropolitanos: sed cum obsequijs, & uarijs largitionibus apud papam, & Cæsarem, nil profecisset Hartwicus, ne omnino careret suffraganeis: aggressus est iam pridem abolitos episcopatus in Wandalia restaurare.

CA. VIII.

Ccitū ergo uenerabilē sacerdotē Vicelinū, Aldenburgēsem consecrat episcopū, cum iam esset etate prouectus, & māssisset in Holsatia annis triginta. Porro in Magnopoli, ordinauit dñm Emerherdū: & cōsecrati sunt ambo in Rozenuelde, nostri uocāt Hartzeuelde, missiq; in terrā ægestatis, & famis. Facta sunt autē hæc duce atq; comite inconsultis: unde etiā familiaritas inter dñm Vicelinū, & comitē turbata uidebat: nā ante eum patris loco Adolphus uenerabat: tulitq; comes decimas omnes anni illius, quæ in iure uidebātur noui pontificis. Episcopus autē ducem adiit, cum eo uelut capite, rem trāfacturus: qui illum uenerabiliter excepit: sed tñ primū exostulauit his uerbis: Poteram, inquit, pater episcope, hoc nomē in persona uestra non agnoscere, dissimulareq; q; nō dederā in terra ditionis meæ, quā patres, & prædecessores mei, in sanguine & gladio possederūt: Sed qm̄ sanctitas uestra mihi comperta, semperq; probata fuit, atq; patribus meis fida semper & obsequens est reperta, præteritionis meæ iniuriā in persona uestra dissimulo: si tñ in reliquū feceritis quod equitatis iure depono, ut ex me inuestiturā episcopale agnoscatis, hoc enim pacto, res uestre non aliter procedent. Visum est episcopo uerbum istud durū: eo q; esset præter ius & consuetudinē, de manu laica recognoscere pontificatū. Quidā ergo fidelium ducis, Hēricus de Wida uir potens, & militaris, ac amicus episcopi, in aurē dicit episcopo: Facite quod utiliter rebus uestris conducit, complacentes principi domino nostro, ut ædificentur ecclesie in Wandalia, & dirigatur cultus domus Dei in manibus uestris: alioqui frustrabitur labor uester: eo q; nec Cæsar, nec archiepiscopus, possit causam uestram promouere, nostro duce obnitente. Videtis uniuersam hanc terram esse in manu eius: & unde principatus nisi a

Deo: Quid est autē tam grande, quod deposcitur ex uobis, quod aut de legibus illicitum, aut ex moribus est uerecundum? Quantulum est accipere uirgam de manu ducis, quod ipsum grandem habet honorem inter gentes, ad quas ingredimini conuertendas.

CA. X.

Accipere uirgā de manu ducis.

Empus hoc erat infaustum, quo Imperator Fridericus. I. iam inchoauerat cum Romana ecclesia similē, de inuestiēdis episcopis, controuersiam. Tolerabile fuit, ab Imperio feuda temporalium rerū recognoscere: quod hodie quoq; geritur. Sed uoluere principes etiā de personis assumendis disponere, quod ipsum est iuris ecclesiastici. Durauit ea controuersia, ab usq; memoria tertij, quarti, & quinti, Henricorū: & peruenit ex hoc Friderico. I. ad. II. & deinde ad Ottonem. III. Post Fridericum autē. II. ea fuit Imperij perturbatio per multos annos, ut facile pontifices ius suū defenderent: & obtinerēt. Nunc ergo Vicelinus episcopus, cum a duce urgeretur, postulauit sibi permitti inducias, ut deliberraret super hoc uerbo. dimissusq; pacifice uenit Bardewicū: ubi mortali tactus egritudine, per dies aliquot est moratus: nam incidit paralytim: in qua ad extremū usq; uitę laborauit. Egritudine autē paulisper respirans, perductus est in uehiculo Falderā: multūq; tēpus eum imbecillitas subtraxit ecclesiastico labori: etatis enim mole grauior morbus accessit. Vbi aut uires ei tantę sunt redditę, Bremā proficiscitur, consulturus archiepiscopū & clerū, super eo, quod dux deposceret: qui omnes una uoce refragati sunt, dicentes: Nihil dubitamus prudētię uestre, optime pōtifex, esse perspectissimū, quid in ea re expediat: Sed quia dignatur sanctitas uestra participare consilio nostro, non abscondimus quod sentimus. Compertū est, unum hoc esse Imperatorię celsitudini reseruatum: quod magno illi mercati sunt impendio, ut ab episcopis dñi uocitentur: decimas, possessiones, & prędia, in eam rem plurima, sunt ecclesijs elargiti. Vbi aut dux, uel marchio, ubi in regno principatus quātullibet magnus, qui pontificibus manus nō offerat, recusatus oportune, importune se ingerat, certatim currunt, ut hominia sumāt ecclesiarū, & participes fiant beneficiorū ab ecclesia. Vos ergo hunc honorē pessundari patiemini, & infringētis iura, magnis authoribus edita. Dabitur ne duci huic manus uestras, ut hoc exemplo, incipiant esse principū serui, qui fuerāt illis semper habiti maiores: nō decet etatem uestrā, honestatis decore maturā, ut per uos incipiant abusiones in domo Domini: Lōge sit a uobis uerbum istud. Q; si furor principis effrenatius in uos egerit, nonne satius est ferre bonorum q̄ honoris iacturam? Auferant, si uelint, decimas: occludant uobis, si uidebitur, introitum parrochię uestre: tolerabilis est ista molestia: Habetis certe Falderensem domum, in qua tuta interim statione possitis consistere: & prestolari cum silentio, salutare Dei.

CA. XI.

Cōtrouersia de inuestitura

Vicelin⁹ incidit paralytim.

Cleri Bremę sis cōsiliū.

Hominia ecclesiarum.

Sati⁹ ferre bonorū q̄ honoris iacturam.

Impedimētū plāratiōis ecclesiarum.

Is & similibus uerbis, auerterunt uirum, ne duci cederet. Parturiuit sane persuasio hęc, nouelle plantationi multiplex impedimētum: quoties enim pōtifex ducem adiit, interpellaturus de negotijs ecclesię, & cōuertendorū, ille se paratum respondit ad omnia, que po-

Archieps in
iuriatur ep̄o

Vicelin⁹ ep̄s
homo pacis

Comes tulit
iura decima
rum.

Idolū prone

Myke flamē

Henricus Leo
in Bauariā.

Ep̄atus de
manu ducis

poscisset utilitas, si primū sibi debitus honor non posthaberēt: alioqui frustra contra fluminis niti impetum. Pontifex autē humilis animo, facile inclinasset animū, ut duci honoris cupido, pro ecclesie lucro, morē gessisset: si archiepiscopus cum suo clero non obstitisset: nam & ipsi seruientes honori, rebus suis detractum iri putauerunt: nec tantopere fructū in populo, q̄ numerū suffraganeorū sedium, quæritabant: quod in hoc uel maxime apparuit, quia in possessionibus Falderensis ecclesie archiepiscopus, Vice-
lino iam episcopo, multas iniurias irrogauit: demens, & cōuellens aliqua, nec rutū sinens in statione, quā ipse pridem deputauerat. Videns ergo uirum antea magni nominis, defensorē libertatis, & suimet ualde compotē: post acceptū episcopale nomē, quasi innodatū uinculis q̄busdā, & suppli-
cem omniū: Homo enim pacis suę, in quo sperauit, auertit eū a uia cōsiliij, & pacis, ne illis adhereret, a quib⁹ poterat ecclesie incrementū, puenire. Ita loquitur bonus Helmoldus. Fecit ergo quod necessitas indixit: uisitauit ecclesias parrochia suæ, ministrans plēbibus monita salutis, præbēs ei pro ministerio, uicis suę spiritualia, cum tñ ipse meteret ab his temporalia: Si-
quidem comes decimarū iura tollebat. Dedicatū autē est eo tempore oratorium Cusalinge, in Hagerstorp: Sed & ecclesia in Bornehouede tunc est consecrata. Venit inde Vicelinus in nouā Lubicā, cōmanentes illic, cōfortare: & dedicauit ibi altare Dño. Inde progrediēs, uisitauit Aldēburgū: ubi sedes quondā fuerat episcopalis: & receptus est a barbaris habitato-
ribus terre illius: quorū adhuc idolū Prone erat in honore. Mirū, si non a Grecis hoc nomen est traductum, qui prone uocant prouidentia, qua gubernatur mundus. Porro, nomē flaminis, qui preerat superstitioni illi, erat Myke: Sed & princeps ei⁹ ditionis, de semine Critonis, erat Ruchel: idola-
latra, atq; pyrata uiolentissimus. Cœpit ergo pōtifex annunciare populo uerbum ueritatis, qui Christus est, exhortans, ut relictis idolis, festina-
rent ad lauachrū regenerationis. Pauci autē in initio applicuere se fidei, eo q̄ languor esset fortissimus, & necdū inclinata essent corda principū ad edo-
manda pectora rebellū. Dedit autē episcopus pecuniā cesoribus lignorū, ad impensas sanctuarij: & cœptū est opus fabricę, ad uallū urbis antique, quo omnis terra, diebus dñicis cōuenire cōsueuerat, ad mercatū. XII.

Er ea tempora, parauit Henricus dux Leo, expeditionē in Bavar-
riam, in Henricū uitricum suū, fratrem Cōradi regis: qui cum Au-
striam teneret, Bawariam quoq; sibi subdere tētauit. Paratū autē proficisci, adiit pōtifex Vicelin⁹ in Luneburgū, rogās, ut semper cōsueue-
rat, ut opus Dei, in sustinēdo pōtificatu, pueheret: p̄inde futurā eius pro-
fessionem foeliciorē. Cui dux, quod ille quoq; solebat, referebat: Factu-
rum omnia quæ poscerentur: si sui quoq; honoris ulla ratio haberetur. Ad hæc pōtifex. Pro honore, inquit, eius, qui pro nobis exinaniuit, para-
tissimū se esse, etiā minimo ex cliētulis se subijcere, nō modo tāto principi, cui Deus amp̄iorē inter mūdi potestates magnificentia cōtulisset: & his dictis, fecit qd̄ necessitas impabat: suscepitq; episcopatū per uirgā de ma-
nu ducis. Animequior inde fact⁹ dux, ait: quia uidim⁹ synceritatē uestrā

in id inclinari, quod rectum est, oportet uicissim, nos sanctitati uestre dignā prestare reuerentiā, & petitioni uestre in reliquum esse promptiores. Sed quia nunc in procinctu sumus magni itineris, & ordinatio cause uestre, prolixius tempus requirit: damus interim uobis uillā Buzu, quā petistis, cum sua pertinētia, Dulzamza: ut edificetis uobis domū in medio terre uestre & prestolari possitis reditū nostrum: tunc, propicio deo, ordinādis rebus propēsi⁹ intēdem⁹. Rogauitq; presentē Adolphū comitē, ut huic donationi preberet assensum. Cui ille: Ex quo dñs meus flex⁹ est ad pietatē, non possum, nec debeo in rigore permanere, sed uotis pijs inclinari. Ergo qd dñs meus permittit ecclesie, ego illi subscribo: adijciens, diuidium decime, etiā ante ordinationē, iuribus ecclesie permitto. Profectus autē dux, comiti uicinā Wādaliā cōmendauit. In domo autē ducis omnia gubernabat Adolphus, cum dña Clemētia ducis coniuge, in arce Luneburgi cōmanente: qui respectus eum corā Wādalis & Danis uehemēter attollebat: ut Danorū reges, de corona cōtendētes, magis, magisque, semper respicerēt in Adolphū. Kanut⁹ enim tum profugus, apud Hartwicū archiepiscopū cōmanebat: collectoq; interim exercitu cōducto, mouit in Lutiā, in qua maior illi pars procerū & populi fauebāt. Zueno autē, exercitu cōparato, nauigauit Wibergū: Ibi expositis copijs, mouit in Kanutū. Collatis uiribus, diu stabat anceps fortuna. Sed tum Saxones, uiribus, & numero minores, cessere: Kanutusq; cū eis, se, pripit in fugā: iterūq; profugit in Saxoniam: Inde paulū respirās, ad Phrisios se cōtulit, qui littora tenēt aquilonis: & ibi auct⁹ uirib⁹, Zuenonē expectabat. Inde qd̄, perturbat⁹, redijt in Saxoniam: Holsatiāq; pertrāsens, humanissime ab Adolpho excipiebāt plurimis humanitatis officijs honorat⁹. Zueno interim in Dania regnabat: sed implicit⁹ domesticis, & intestinis laborib⁹ Wādalarū excursionēs pyricas nō repressit. Vno tñ prelio, cōprehēsos in Zelādia ita perdomuit, ut laceris uirib⁹, uix ad sua, qui cēdi supfuerāt, redirēt. XIII.

Um ergo abesset Hēricus dux, bellis implicit⁹ in Bauaria, Niclotus princeps Obotritorū curiā petēs ducis, questus est Kissinos & Circipanos min⁹ parere dicto, ppter absentiam ducis: opus uideri, ut ostēso illis exercitu, terreant: ne in mai⁹ crescat cōiuratio, conualescatq; rebellio. Tum qui prefuere cōcilio, Adolphū comitē precibus orerāt, exercitū cōscribat, & Nicloti uirib⁹ auct⁹, moueat in rebelles. Ille paratis aliquot millib⁹: cum etiā Niclot⁹, non cōtemnēdā manū educeret, duxerāt in oriētales, & obuia queq; cōcutiētes, tantū intulere terrorē rebellibus: ut ultro se paratos prestarēt ad omnia: tributa & onera nulla recusarēt. Phanum tamen in eo itinere contriuerunt: Tantāq; fuit prosperitas in illa expeditione, ut nihil intenterēt, quod non ex sentētia perficerēt. Tanta disciplina militaris in exercitu: ut uno ex populo, uterq; cōflatus uideretur exercitus: Wandalis per omnia cōtendentibus, se studio, & ordine, Saxonibus coæquare. Ex qua die tanta incessit Adolpho atq; Nicloto familiaritas: ut sepe in Lubicā, sepe in Trauemunde conueniētes, peramice agerent, de rebus cōmunibus, de finibus & reliquis rebus,

Donatio fr
ecclesie.Alia dona
tio.Aræ Lune
burgi.Saxones ca
dūt i prelio.Wādali py
ricæ.Exercit⁹ in
oriētales W
dalos.Cōtrahitur
familiaritas.

Forū Lubicę
crescit.

Hēric⁹ Leo
in Bauariā.

Hēric⁹ nouit
simulare.

Cōrad⁹ rex
obijt. Mclī.

Cęsar cōcor
dare cōtēden
tes de Danię
regno.

Inuestitura
ep̄ar⁹ a rege.

que solēt conterminis prestare dissidēdi materiā: memorabili, exēplo unū
sentiētes. Que consensio, incredibile dictu est, quātum prestiterit nouelle
plātationi incrementū: Forum quoq; Lubicēse crescebat in singulos dies,
& augebātur naues institorū eius. Dñs Vicelinus episcopus incolere cōe
pit insulā, que dicit̄ Buzu, & habitauit sub fago, quousq; extruerēt casas
in quibus cōsisterēt: cōepitq; illic ecclesiā edificare, in Dñi nomine, & com
memoratione principis apostolorū diui Petri. Porro utensilia domus, &
que sufficerēt curādis aratris, prouidit episcop⁹ de Cuzalina, & Faldera:
Initia enim episcopatus, ut pene rerū omniū, tenuissima fuere: eo q; comes,
aliās uir optimus, soli episcopo fuerit mediocriter bonus. Quo tēpore Hē
ricus dux, Leo, non est prosperatus in Bauaria, q; multi ei obsisterēt prin
cipes: presertim Conradus rex frater Henrici, quē Leo oppugnabat. Cēr
nēs Albertus marchio, quia difficultatibus implicaretur dux Leo, ueterē
de Saxonia quēstionē renouauit: tempus esse ratus, nunc agere, quādo il
le alibi districtus, adesse non posset: egit occulte cum Cęsare, ut ueniens,
Brūswicum occuparet. Cęsar, occlusis omnibus itineribus, Henrico Leo
ni ne descendat: parat se ad descēsum in Brūswicū. Hēricus Leo, ista pro
spiciens, aut super his cōmonitus ab amicis: simulat se proximū natalē do
minicū acturū in Sueuia: omnes undecūq; amicos inuitās: & hac omniū
expectatione crebrescente, ipse cum tribus, clam iter inuadit: & magnis cō
tēdens itinerib⁹, quinto die Brūswicū ingredit̄, letātib⁹ suis sine modo. Cę
sar cum ex Goslaria mouisset, accepit certissimū nunciū, q; Hēric⁹ descē
disset. Itaq; dissimulās, pfectionis causam redijt in Goslariā. XIII.

Vamdū uero superat Cōradus Cęsar, qui Henrico restiterat in
q recuperāda Bauaria, non profecit: sed ubi ille finem uiuēdi fecit:
quod erat a Christo dño. MCLII. Fridericus Sueuus natus Cō
radi fratre Friderico, in regnū subuect⁹ atq; suffecit⁹ est, secūdiora omnia
• fuere Leoni. Is principū cōtrouerfiā finire studens, conuentū indixit Im
perij, in Mertzburgo Saxonie: eoq; Danorū reges, de regno cōtēdētes,
euocabat. Aderat Kanutus sepe Dania pulsus: quē Henricus Leo perdu
xit ad Fridericū. Zueno aut̄ archiepiscopi Hāburgensis ductu, peruenit
in eundē locum: Et auditis utrinq; causis a Cęsare: res in hunc modū com
ponitur. Zueno a Cęsare coronatur: Kanutus illi homagiū prestās, patri
monio & parte ditionis, cōtentus iubebatur esse. Hoc erat quod diu Cę
sares conati sunt, reges sub Imperiū mittere. Aderat Vicelinus cōuentui:
& cuncta que gerebātur uidit, audiuitq;. Henricus autē dux, & Albertus
marchio cōciliari non poterāt, q; amborū animi intumuisent, & noui re
gis autoritas, necdū bene cōualuit. Suasit tum archiepiscop⁹ Vicelino,
ut de manu regis inuestiturā episcopatus sui acciperet: non tam regis ho
nori, q; ducis studens detrimēto. Reuersus inde Vicelinus, propter dissen
sionē archiepiscopi & ducis, p̄ficere nō potuit. Agebat aut̄ de ecclesie sug
iuribus, & p̄dijis, olim deo dicatis. Reperit ubi redijt Tiadmarū elemo
synariū, de quo supra, emigrasse, uirū incōparabilem: qui relicto decana
tu Bremēsi, post Vicelinū abibat: ut illi cohereret, multis in Holsatia cla

rescens uirtutibus, per annos decē: quę res incōsolabili dolore animū percussit pōtificis: ut & ipse quę paralyti dissolutus, diu iaceret elinguis: Dñi flagellū male interpretātibz, qui affuere: quasi a Deo uideret derelictus: cum magis illi in tētatione ille prouētus statueret: quo morbo duobz annis & dimidio, ante exitū laborabat. Cum in Buzona nouissimū offerret sacrificiū, appellās populū, cōsolabatur: promittēs breui futurū, ut ecclesie status conualesceret. Qua in re deprehensum, futura prænosse Vicelinū, gratia prophetię.

CA. XV.

Flagellum
uiri sancti.

Oc autē erat illud tēpus, quo Hēricus dux, Leo, sentiēs incremēta nouę urbis Lubicę, importare maxima Bardewico detrimenta: cum mercatores Lubicā peterēt, maritimā urbem, priore relicto emporio. Interpellabat ea de re comitē: Duo sunt, inquit quę magno rerū mearū detrimento, tibi uidentē accedere: bene feceris, si ad equitatē respiciēs moderari rem pro dignitate patiaris: Lubicā, dico, nouā urbē, & salinam tuā in Todeflo, quę mihi non mediocrē afferūt rerū mearū iacturā: cum in tuā urbē mercatores pene omnes cōmigrēt, ueteri deserto emporio, & salina mei iuris, sub Luneburgi arce nuper reperta, tuo sale, nimium uilescit, inuecto: equū fuerit, mediā nobis urbis tuę ditionē permittere, & itidē salinę dimidiū: ut in reliquū tēpus, nulla sit nobis, posterisqz nostris, controuersię materia. Cum comes non annueret, sed oraret, ut fortunę suę, quam illi miserator Deus permetteret, non inuideret. Dux mercatoribz suis aditum Lubicę interclusit, interdixitqz. Insuper uenas salinę Todeflo, ita immisissis aliūde aquis, interurbauit: ut exilis inde fructus esset. Quo etiā tempore, in ecclesia Raceburgēsi, ordinatus est episcopus Euermodus, prepositus de Magdeburgo trāslatus: deditqz ei comes Polaborū Hēricus, habitandā insulā apud ecclesiā: assignauitqz trecētos mansos ecclesie, in perpetuum se ruituros: Insuper decimas integre permisit ecclesie. Pro dimidia uero accepit ab episcopo beneficiū, factus ei feudatarius: ut haberet ecclesia suū defensorē: qđ rerū nouitas uidebat deponere. Aderat huic tam solēni donationi, Adolphus comes Holsatię: quē intuitus Ludolphus in Cusalina prepositus, dixit: Cernis optime comes, nobilis uiri largā in ecclesiā benedictionē: precessit exēplo nobilis nobilē, cōmōstrās, quid tu quoqz debeas ecclesie Aldēburgēsi: in quā rem te, ut cōfidim, propēssum, inclināt natiua pietas: ut Dño, cuius est terra, & plenitudo eius, uel parū aliquid de magno refundas: hortatē literarū, quę te ornat, insignis eruditio. Nec cunctatus Adolphus, trecētos quoqz māfos permisit duci: ut per manū ei⁹ assignent in dotē ecclesie Aldēburgēsi. Facta sunt hęc uiuente adhuc Vicelino, licet in extremis agēte. Aberat dux in Italicā expeditionē, cū Romanorū rege profectus: cum episcopus ille anno Christi. MCLIII. pridie Idus Decemb. ad Christū emigraret, Wādalorū uer⁹ apostolus. Tumulatus est in Falderēsi ecclesia, presente Raceburgēsi episcopo, & diuinū officium pagente. Multa autē sunt, quę ei⁹ uiri sanctitatē precipuā cōtestantur: uisiones fratribz, & sacris uirginibz ostēse in trāsitu eius, indubitātā cunctis fecere beati uiri gloriā. Etenim quis dubitet regnare cum Christo, decedentē

Lubica Bardoewico
de Wico detrimento
afferret.

Salina in
Todeflo.

Lubicę aditus
prohibetur.

Donatio ecclesie
facta.

Alia donatio
ecclesie facta.

Moritur Wādalorū
apostolus.

mundo, quem tanto zelo, tam eximia difficultate, & diuturna barbarorū conflictatione, meminisset laborasse pro ipso: ut uerus Wandalorū apostolus, & fundator Christianissimi, in occidua eius gētis regione, iure optimo predicet. Nos uero Wandalię res prosequamur. XVI.

Vanq̄ non alienū sit a Wandalię rebus, si narrationi rerum eius, q̄ intexam⁹ uitā, mores, & exitum beati uiri, & præcipuā gloriā sui prædicatoris: cui⁹ meritis, & instātię, debet hic angulus, q̄ Chri-

Helmold⁹ de
Tiadmaro

Matri reuela
tus.

Fuit decan⁹
Bremēn.

Pietatis im
mensa.

Comes eum
reuerabatur.

Auerfatur
optātes sibi
uitam.

stian⁹ est. Libet autē præmittere testimoniū Helmoldi, de Tiadmaro, incōparabili uiro: qui adiutor fortis & dulcis erat Vicelino, cōsolator in omni aduersitate, & labore: & qm̄ prior abierat, prius a nobis cōmemorandus est uerbis authoris memorati. Erat Tiadmarus in omni cōuersatione suauissimus, omni semper honore prosequendus: neminē suo tempore uisus est habuisse cōparem. Vt enim de uita ei⁹ quiddā, uel breuiter summatimq̄ perstringā: Ante cōceptū matri sanctę reuelatus, ab ipsis cunabulis mācipatus est altaris ministerio: cōmēdatu⁹q̄ bono magistro discipulus optimus, perseverauit in disciplina, usq̄ ad uiriles annos: Discipulus Vicelini in Brema, socius in Francia: sustinuit iugū magistri cum patiētia. Post reditū autē ex Francia, cum abiret Vicelinus in Wandaliā, ueluti sublato pedagogo, relictus est sibimet. Qualis igitur apud Bremā in regēdis scholis qualis fuerit in decanatu, dixerint Bremēses: Hoc nobis cōmemorasse sit satis: quia post digressum eius ad Holsatos, lumen subductum sensit sibi Bremensis ecclesia: idq̄ uoce sua Brema cōtestatur. Trāslatus ergo in Falderam, ob melioris uitę desyderiū, magnū attulit gaudiū, de sua præsentia dñō Vicelino. Sed & omnibus, quos angulus iste horroris & uastę solitudinis cōtinebat, noua quedā facies est exorta, de tanti hospitis aduētū. Post aliquot annos, dilatante Deo fines ecclesię, missus Cusalinā, quę & Hagerstorp, incolis nouę habitationis, magna per eum accessit cōsolatio. Captiuus enim, & despoliatis, tanta pietate cōdoluit, ut largitatis eius magnitudo, uires domus illius longe exuperaret: Inter orandū autē, & legendum, aures eius semper uigilabāt, ad ostiū suspensę, si peregrin⁹, si egenus quispiam adesset. Eius autē incredibilis miserationis, singulare supra ostendimus documentū. Reuerebatur eum comes Adolphus, q̄uis redargueret culpas eius, nec parceret delinquenti. Duritiā enim cordis, quam præferbat, Vicelino pontifici, uenerabilis iste sacerdos, adhibitis uerborum emplastris, suauiter emolliuit. Et licet omne medicamentū, altior auaricię morbus euicerit, audito tñ eo multa faciebat, sciens eum uirum iustum & sanctum. Expletis ergo in hac terra annis decem, infirmitate corripitur, absente Vicelino, & apud Martipolim posito. Cum ergo fratres lecto egrotantis assidentes, spem recuperandę sanitatis illi pretenderēt, ille cum magna recusatione aiebat: nolite fratres mei charissimi, presentis uitę dilationem inaniter mihi repromittere: nolite spiritum meū de peregrinationis fatigio, ad patriam tendētem, eiusmodi uerbis affligere: Ecce iam suut anni decem, ex quo uitā meā sub huius professionis titulo, protrahi rogauī & exauditus sum: nunc tandē requies laborū oranda est: & confido de

solita pietate Dei, quia nec hac petitione frustrabor. Augebatur ergo tot
siones, uitalium scilicet defectione, corporis uigor interioris hominis emar-
cuit. Completum est in eo, illud Salomonis: Fortis est ut mors dilectio, flu-
mina & ueteri, non poterant extinguere eam. In moriente ergo uiuebat chari-
tas: que in exhausto corpore integrabat affectum praebentem fratribus solati-
um de merore. Consilium in rebus ambiguis: morum edificationem imprimenter
cordibus amicorum, nouissima quaedam ualedictionis uestigia nunquam abolenda.
Sed nec immemor dilectissimi patris sui Vicelini, orabat intime uias eius a
Deo dirigi: per hunc sibi uiam salutis, & spem regni, patefactam multoties
congratulas. Venerunt ergo ad egrotum, fraterna solitudine, prior Falderen-
sis ecclesie, Eppo, & Bruno sacerdos: & post uisitationis obsequium, exhibu-
erunt ei sacre unctionis ministerium: Quo uenerabiliter percepto participati-
one nihilominus uiuifici corporis Domini communis, perseverabat in gratia
actione. Nocte igitur qua uigilia Pentecostes obuenerat, peruigil in
oratione precibus inuitauit angelos: Suffragia sanctorum interpellauit omni-
um: Iamque recedente anima mouebatur adhuc in oratione, lingua in laudis
confessione. Hec interim ad uerbum de eo uiro nostri sunt Helmoldi testi-
monia, quae eo posui consilio: ut uideat posteritas, quibus tum uiris terra
floruerit.

CA. XVII.

Viuit in mor-
te charitas.

Mors optan-
da.

Vius ergo uenerabilis sacerdotis transitum, longe ante praedicere
h solebat Lutbertus frater qui militiam huius seculi seruitute dei com-
mutans, cum famulo dei Tiadmaro, pauperum, qui erat in hospitali,
curam gessit. Hic tempore quodam uisitans Falderam, uultum praetendit solito tri-
stiorum, atque lachrymis suffusum. Interrogatus causam moestitiae, respondit:
Merito se tristari, qui patris amantissimi breui esset solatio destituendus: Fa-
tetur nihilominus, de his, non somniantem, sed uigilantem, diuinitus esse com-
monitum. Nec longe post praedicentis uerbum, uelox sacerdotis obitus est
subsequutus: Fratresque, quos intimus uiri affectus, flere coegit, reuertentes ad-
cor, hauserunt spem & resumpserunt spiritum consolationis, memores oraculi.
Vbi ergo renunciatum est, in Faldera de obitu eius, statim miserant nuncios
ad transferendum corpus: eo quod ipse decedens, hoc attentius orauisset: quod
tamen uenerabilibus fratribus, Theoderico, Ludolpho, Lutberto, & ceteris,
qui illic degebant, nullatenus persuaderi poterat: ut sinerent dicentibus
cunctis: Omnes se malle mori, quam tanto pignore priuari, quod Wagriensi eccle-
siae, nouiter coepte, futurum esset, honori & solatio. Confluentibus ergo de Ze-
geberge, & de uicinis opidis fidelibus populis, corpus sanctum terre commens-
datum est, cum multa pauperum lamentatione, quod optimo patre destitutos se-
quereretur. Magnificetur ergo Dominus in sanctis suis, qui uirum hunc
praefecit, se dignum sacerdotem, consummatum, uocatione foelici. Vicelino tamen
redeunti de coetu principum, quae multa fuerint aduersa: nihil tamen grauius tulit,
quam sancti uiri decessum: quo adhuc superstite, tolerabilius uidebatur, omne
quod urgebat: Afficiebatur ergo fastidio uitae per singulos dies, quae si uis
consolante se, & non inuenit. Transactis autem posteaquam a curia redijt paucis
diebus, uenit Buzona quo domum & ecclesiam coepit instruere, & plebibus ibi

Preceditur
mors.

Recusatur
corpus de-
functi.

Buzonem stru-
itur ecclesia.

Pauor latro-
num.

aggregatis, præbuit uerbū salutis. Iam enim circumiacētes agri incolebā-
tur, cum opidis, a Christicolis: sed cum grādi pauore, propter insidias la-
tronū. Arx enim Plunēsis necdū restituta erat. Cōsummās ergo pōtifex
sacra mysteria, & offerēs Deo nouissimū sacrificiū, pronus adorauit in ter-
ram, corā altari Dñi: orās fortissimū Deū, ut cult⁹ ipsius propagaret, tam
in eo loco, q̄ in uniuersa latitudine Wādaliæ. Multoties autē hominibus
aduenis inter exhortatoria uerba prælagiebat. cultū domus Dei sublimē
breuī futurū: & ne deficerēt animis portantes, duram patientiam, in spem
temporum meliorum.

CA. XVIII.

Ep̄s paralyti-
catus.

Aledicēs ergo uenerabili sacerdoti Brunoni, & ceteris, quos ei-
dem loco præfæcerat, & cōfortans manus eorū in Dño, reuersus
est Falderā: ubi intra septē dies, correptus uirga Dñi, adeo para-
lysi destitutus est, ut manus eius & pes, totū deniq; latus dexterū, exarue-
rint: quodq; omnibus miserabilius, priuatus est officio linguę. Cōturba-
ti sunt hoc spectaculo cuncti, qui uiderāt, uirū incōparabilis facundię do-
ctorē præcipuū, exuberantē uerbo sacre exhortationis & ueritatis prædi-
catorē egregium, subito lingua, manibusq; destitui, & per omnia fieri in-
utilē. Q; dissone ergo fuerint multorū sentētię, q̄ temeraria multorū nomi-
netenus religiosorū iudicia, piget reminisci, nedū uerbis, psequi. Dicebant,
quia Deus dereliquit eum, nec intēde bāt scripturę dicēti: Beatus qui cor-
ripit a dño. Dolebāt autē irremediabili afflictione omnes, qui erāt in Fal-
dera & Cusalina: Maxime tamē hi, qui in has terras dudū cum eo puene-
rāt, & cōsenuerāt cū eo, sub pōdere diei & gestus. Adhibebat autē egroto
medicorū opera inefficax: prouidēte diuinitate meliora de eo, & uiciniora
saluti. Dissolui enim, & esse cum Christo multo melius. Duob⁹ igitur
annis & dimidio uersat⁹ est in strato egritudinis suę, nec sedere, nec iacere,
cōtentus. Curabatur autē impēsius fratrū diligētia, præbentiū ei necessaria
corporis, & ad ecclesiā eum deferentiū. Nunq̄ enim missarū solennijs, uel
cōmunioni sacre uoluit abesse, nisi forte ualetudo grauior detineret. Tan-
tis autē Deū gemitibus, & interno cordis clamore cōpellabat: ut aspiciētes
uix a fletu temperauerint. Gubernabat interea domū prior eiusdē loci, ue-
nerabilis Eppo, uir magni in Christo meriti. Porro Cusalinā, & ecclesias,
quę in Wagria erant, regebat dñs Ludolphus, qui olim in Lubica, mul-
tos propter euangeliū Christi, pertulit labores. Huic præpositurā Cusali-
nę, dum adhuc uigeret, cōmendauit episcopus. Cum autē dux in Italia cū
Romanorū rege lōgius abesset, Vicelinus diē clausit extremū. Obijt autē
pridie idus decēbris, anno quarto & quinquagesimo post mille centūq;.
Sedit in episcopatu annis quinq; hebdomadibus nouē: Corp⁹ tumulatū
est in Falderēsi ecclesia, qd necdū cathedralis esset instructa. XVIII.

Obloquutio
nesa

Duob⁹ annis
in lecto.

Temp⁹ obi-
tus Vicelini.

Ortuo igitur, immo ad meliora translato, Vicelino: agebat im-
pensius memoria boni patris, tam in Faldera, q̄ Cusalina: fuitq; præ-
fixū curatorib⁹, quid singulis daretur diebus in elemosynā
pro remedio anime salutari. In Cusalina autē erat sacerdos quidā Folcar-
dus nomine, minister mensę, qui primus ad Falderam, cum dño Vicelino

aduenerat, industrius in rebus forensibus. Hic ergo eleemosynas, pro bo-
ni patris anima constitutas, dare aliquando neglexit: parcus in rebus, supra quod ne-
cesse esset, quod forte non necessariū duceret, pro beato dare ad suffragia
quicquid. Apparuit uenerabilis pontifex mulieri cuidam consistenti in pago Ze-
geberge, circumcinctus cultu sacerdotali, dixitque ad eam: Vade & dic Vol-
cardo sacerdoti quia impie agit in me, subtrahens ea, que pro remedio ani-
me mee, fratrum mihi deuotio supputauit: Cui mulier: quis inquit, domine uita
uobis & linguam restituit: Nonne fama latius percrebuit, uos multis diebus
& aliquot annis, lingue officio destitutū: postremo etiam morte defunctū:
Quam ille blando uultu consolans, pre gaudio fletem: ita est, ait, ut loqueris:
sed hec melius instaurata nunc ecce recepi: Nuncia ergo memorato sacer-
doti: ut celerius suppleat quod retraxit: Quinetiam hoc adiungas, ut noue
post me expleat officia. Et his dictis disparuit. Vbi ergo hec nunciata sunt
sacerdoti, abiit Falderam, consulere super hoc uerbo. Interrogatus autem, culpam
confitetur, iuxta sermonem uiri Dei: promisitque emendationem. Porro de noue
officijs, post eum, a sacerdote complendis, diuersa commentationibus, ueritas per-
mansit incognita: sed rei euentus, uerbum quod latebat, aperuit. Idem enim
presbyter, noue post episcopum hebdomadibus uixit solis: declaratumque est
septimanas officijs presignatas. Vir clarissimus Eppo prepositus, pontifici pro-
uitu reuerentia ualde familiaris, inconsolabiliter lugebat, sancti patris obitum.
Quod cum multis diebus ageret, sepe dicitur pontifex, uirgini cuidam castę &
simplici in somnis astitit dicens: Dic fratri nostro Epponi, ut cesset a fletu:
quia & fletibus eius condoleo: Ecce enim lachrymas ipsius in uestibus meis por-
to: Dixit, & ostendit ei uestem niuei candoris totam lachrymis infusam. XX.

Videlicet de illo cunctis notissimo, cuius supprime nomen. Ita enim
quod placuit, eo quod adhuc superstes sit in Faldera, cupitque latere. Hic
post mortem pontificis, nondum expletis triginta diebus, audiuit eum in
uisione dicentem: Repositam sibi requiem cum famosissimo illo Bernardo Cla-
reuallesi: cui cum diceret, utinam uos essetis in requie: Ille respondit: Sum dei
gratia & uos quidem credidistis me mortuum: ego autem uiuo, & semper po-
stea uixi. Grata profecto, nec onerosa, fuerit lectori uni adhuc facti narra-
tio: quam in laudem Dei, & commendationem pontificis gestam, multorum probant testi-
monia. Erat in Falderensi parrochia, in uilla, que dicitur Horgene, matrona
quedam Adelburgis nomine, pontifici propter uitę simplicitatem admodum famili-
aris: Hanc postmodum luminibus orbatam, uenerabilis pater consolari frequen-
ter solebat: adhortans, & commonefaciens, uirgam paternę correptionis patienter
sustinere, nec deficere in tribulationibus, nam oculos eius in celum esse de-
portatos. Post transitum ergo pontificis, uix annus est emensus: uidit mulier
caeca in uisione nocturna, assistentem sibi Vicelinum, & de statu salutis eius
solicite percunctantem. Cui illa: Que inquit, mihi salus que in tenebris sum,
& lumem non aspicio: ubi queso domine consolationes tue, quibus oculos meos di-
cebas in celum premissos: ego autem pertrahor in hac miseria & cecitas inuete-
rata perdurat: Noli, ait ille, diffidere de gratia dei nostri: Statimque protendens
dexteram signum uenerabile crucis oculis eius impressit, adhibens benedictis

Apparitio
epi mortui.

Nouę offi-
cia totidē
hebdomadę

Lachrymę
maculę.

Superstes in
Faldera.

Oculi in cę-
lū deportati

Cæca illumi
nata.

Versus in
laudē Ep̄i.

Electio ep̄i
ad ducem.

Fama notus
promouetur
ad ep̄atum.

Archiep̄s ad
uerfat̄ duci.

Arces ep̄i
muniantur.

Ecclesia per
sonis uacua.

onē & abiit. Mane ergo facto, euigilās mulier, sensit ex operatione diuina, cum noctis tenebris trāsisse noctis suę cœcitatē. Tum exiliens, e strato mulier prona cecidit in terram, exclamās, in gratiarū actionē, & dedignata cōsuetū ducē, proprios direxit gressus ad ecclesiā. Pulchrū de illuminatione sua prebēs spectaculū, omnib⁹ notis, & amicis: fecitq; postea de manu propria uelū, ad operiendū sepulchrū beati pōtificis, in testimoniū, & monumentū suę illuminationis. Multa quidē & alia fecit deus per uirum hunc mirabilia, digna relatu, quę nō sunt scripta. Igit̄, Faldera pontificis magno letet̄ honore, uirtutes animo contegat ossa solo. XXI.

• Ost trāsitū Vicelini episcopi, fratres de Faldera recesserūt a subiectione Aldenburgēsis ecclesie: quippe, cui nunq̄ suberāt, & elegerūt sibi prepositū Epponē, uirū memorabilē. Porro episcopalis electio & assumptio duci est reseruata, sciētib⁹ cūctis, quātū fuerit laboris Vicelino, ad recōciliationē: presertim, cū necdum esset constitutū eius ecclesie solenne capitulum. Geroldus interea quidā, e Sueuia natus sacerdos, Brunswico, agebat scholis prefectus, uir cui in literis rar⁹ se audebat comparare: ducis absentis cōiugi per famā notus, opinione castę ac sacerdotalis continētis: cui etiā deuotio inerat, se aliqñ in cœnobiū Redageshusen, cui germanus eius abbas preerat, conferēdi. Herebat autē in curia dicti ducis, magis corpore, q̄ animo. Vbi ergo fama uulgauit Vicelinum episcopū emigrasse: foemina princeps, Geroldū alloquitur. Si tibi inquit, propositū est Deo seruiēdi, ut ferūt, in austeritate uitę assume tibi laborē utilē, & lucrosū: proficiscere in Wandaliā, & sta in opere, in quo diu fuit Vicelinus episcopus: Hoc enim faciēs, & tibi & multis proderis, ad frugē uitę melioris. Sciēs aut̄ uir Deo deditus, quid esset, laborē non recusauit. Accersiuit ergo per literas dñā, Ludolphū de Cusalina prepositū: Cōmēdatūq; sacerdotē, trāsmisit cum eo in Wagriēsem terrā, ut eligeret̄ episcopus. Accessit cleri populiq; facile cōsensus: precessit enim uirū fama boni testimonij. Aberat tum forte archiepiscopus, qui consecraret electum: Ille enim duci ab initio aduersat⁹, ob causam, quā in Saxonia dixim⁹, de Stadelē comitatu: tum uero crescebat uehemēter, indignatio in alterutrū: eo qd dux occupat⁹ esset expeditione Italica, & cōmunitę sunt aduersus eū arces episcopi: Stadē, Fordē, Horeborg, Friburg. Nam & oriētalis Saxonie principes, & qdā de Bauaria, cōspirationis, ut ferebat, gratia cōdixere colloquiū: Euocatusq; archiepiscopus, occurrit eis in saltu Bohœmico: q̄ postea reditū maturāte, male sibi timēs a ducalib⁹, nō audebat itinere suo redire in parrochiā: māsitq; toto pene anno in orientali Saxonia. Surgens ergo elect⁹ Geroldus, abiit post eum in Saxoniā, quesitūq; reperit apud Martipolim, Aldenburgēsem episcopatū in alterā trāsferre personā parātem. Audito aut̄ Geroldi aduētū, perturbatus animo cœpit irritare factā de illo electionē, immaturā ecclesiā, & psonis adhuc uacuā, sine sua auctoritate, permissioneq; nec eligere, necq; decernere quicq̄ posse. At ex aduerso respōsum est: Ratū esse opus electionis, quā p̄fecisset postulatio principis: cōcordia cleri: aptitudo persone. Tunc archiepiscopus: nō est inquit

huius temporis, uel loci, taliū explanatio: Expediet hanc causam, cum rediero, Bremēse capitulum. Videns ergo electus archiepiscopū sibi aduersantē, remisit Ludolphū prepositū ad eos, qui secū uenerāt in Wagriam: Ipse uero abiit in Sueuiā, designatur⁹ duci per nūciū de statu suo: Cui dux celerius remādauit, ut properaret in Lōgobardiā, p̄cessur⁹ cum ipso Romā. Quo properāte, incurfatus est a latronibus, & amisso uiatico, percussus etiā est gladio in frontē: Nec his remoratus, uir estuātis animi, profectus est itinere cœpto, pueniensq; Terdonam, ubi erāt castra regis, benigne suscipit a duce, & amicis eius. Ea capta ciuitate, rursus, p̄grediunt⁹ Romā: Ibi multis ante peractis, quę in Saxonia dixim⁹, ea fuit opera ducis, in obsequiū summi p̄tificis: ut quis propter literas archiepiscopi, quę preueniant, in urbem auersatū summū pontificem inueniret: tñ propter singularem tum ducis operā, placentem pontifici, consecratus est Romę Geroldus de summi pontificis mandato.

CA. XXII.

Piscopus aut iam cōsecrat⁹, accepta a duce licētia, se contulit in Sueuiā: ubi uenerabiliter ab amicis suscept⁹ & per dies aliq̄t retētus diuertit in Saxoniam: Inde trāsmisso Albi, uenit in Wagriā: ingressurus uineā Dñi: & in ea laborē arripiēs, cui se deuouit. Deniq; ingressus episcopatū, non inuenit stipēdia, quib⁹ uel ad mēsem sustētari poterat: Siquidē Falderēsis domus, post mortē beatę memorię Vicelini episcopi, cōmodo simul & quieti cōsulens (sic enim interpretat⁹ Helmoldus) ad Hāburgēsem ecclesiā sese trāstulerat. At Ludolph⁹ preposit⁹, cum fratribus in Cusalina, satis sibi esse putabāt, ut episcopū ingredientē, & egredientē, hospitio exciperēt: Sola dom⁹ Buzow, stipēdijs episcopalib⁹ deseruiebat: uacua admodū & inculta. Visitās ergo episcop⁹, & alloquēs filios ecclesię suę reuersus est inde ad Albiā, loquitur⁹ archiepiscopo apud Stadū: Quē cum archiepiscop⁹ per fastū elationis diutius, p̄traheret, essetq; difficilis admissio, dixit Geroldus ad abbatem Reddagehusen, germanū suū, & eos qui secū uenerāt. Quid hic stam⁹ fratres: eam⁹ uidere faciē hominis, & nihil morat⁹ ingressus est ad eū: accepitq; osculū sine uerbo salutationis. Ad quē Geroldus: Mihi, ait, cur reticet maior meus: Expectādū mihi scio, ut prior loquerēt, potestas maior, sed quia p̄tinaciter sileēt, ueniā mereor, silētiū rūpens: Quid peccauit ut salutationē demeruerim: demus, si placet, arbitros, qui iudicēt inter nos: Veni, ut scitis, Martipolim postulare benedictionē, & renuistis: Necessitate ergo inductus, abiit Romam, impetraturus ab apostolica sede, quod hic recusabatur dari: Iustior mihi apud æquos iudices succēsendi est ratio, q̄ mihi onerosa ista proficiscēdi imposita est molestia: Ad quē archiepiscop⁹: Quę, inquit, tam inuitabilis causa uos Romā ire cōpulis, ad subeundū uie laborē, & impēsas: An quia extra prouinciā posit⁹, uestrā postulationē, ad faciē ecclesię nostrę distulit: Distulistis ait episcop⁹, tāq̄ infirmaturi causam meā: hoc enim ut uerū fatear, uerbis deprehēdi nō obscuris: Sed gloria Deo, qui p̄fecit nos in misterio suo, laboriosa siqdē, sed grata assequutione. Tunc archiepiscop⁹: Apostolica inquit sedes, potestate sua, cui certe obniti non possum, usa est

Elect⁹ i ep̄m
Gerold⁹ spo
liatur in uia

Gerold⁹ Ro
mę cōsecrat⁹.

Dom⁹ Buzow
ep̄o stī
pēdium.

Archiep̄s de
fastu elatio
nis taxatur.

Veniā merer
silētiū rūpens.

Nō obnitem
dū ap̄lice se
di.

Militatibus
nō neganda
stipendia.

Rustri Phri-
sones detinē
tūt.

Ep̄s ducis
aīm lenire
studer.

Dux i archi-
ep̄m tāq̄ læ-
sē maiestatis
reum.

Gerold⁹ adit
ecclesiā suā.

XX. fercula
in cōuiuio.

Wādali ala-
cres erga ho-
spites.

Venialia fu-
rari & latro-
cinari.

in consecratione uestra, quę ad nos omni iure spectabat: Sed huic iniurię
rursus prouidit remediū, designādo nobis per literas, nihil in hoc facto au-
thoritati nostrę de uestra subiectione subtractū. Ad hęc respōdit Geroldus:
Scio quidē, nec diffiteor, hoc ita esse, ut dicitis, & idcirco huc ueni, ut
exhibeam me in his, quę digna sunt uobis: ut sopiant discordię, & instau-
rent ea, quę pacis sunt: iustū q̄q̄ arbitror, ut nobis, quę subiectionis sunt
exhibētibus, prouideatis sustentationis adminiculū: Militatibus enim sti-
pēdia quis neget? Et his dictis, in mutuā gratiā redierūt, promittentes al-
terutrū, in necessitatib⁹ opē uicariā. Inde digrediēs Geroldus episcopus,
abiit Bremā, occursum duci: Eā enim ciuitatē, uelut suā, dux ipse tenebat,
ex causis, quas in Saxonia cōmemorauimus. Dux ea tempestate, in sensus
Phrisonib⁹, qui dicunt Rustri (Sūt aut, qui ad Iadam fluuiū accolūt) uenit
Bremā Calend. Nouemb. & iussit teneri Phriscos eius generis, quot
quot ad forū uenerāt, & substātiās eorū diripi. Interrogat⁹ aut a duce præ-
sul Geroldus, quomodo illū exceperit archiepiscopus, rem omnē uertit
pro sua prudētia in faciē meliorē: & studuit lenire ducis animū ad illū. In
ueteratē enim causę dissidiū, quę diu suberāt, eo tēpore, inuenerāt locū di-
grassandi: eo q̄ archiepiscopus omisisset Italicā expeditionē, uiolator per-
inde habit⁹ præstiti Imperio iuramētī, & perinde re⁹ læsę maiestatis: Cui⁹
rei uindicē, ab Imperatore, se ferebat dux Hēricus. Qua de re Bremā ue-
niēs, occupauit omnes curtes episcopales, & quęcūq̄ reperit episcopi, ad-
didit fisci iuribus. Idem factū est Vdalrico Halberstadēsi episcopo. Rede-
untem ergo ducē Brunswicū, adijt Geroldus, & egit cum eo festū Dñici
natalis: Quo expleto, redijt in Wagriam, assumpto germano suo, abbate
de Reddagehusen. Abijt Aldenburgum, acturus diem solennē Epiphā-
nię, in loco cathedrali.

CA. XXIII.

Eniēs ergo Geroldus episcopus in ecclesiā suā brumali tempore,
inuenit urbē desertā penitus, non habentē mcenia, derelictā habi-
tatoribus: Sanctuariū paruulū, quod beatę memorię Vicelinus
erexit. Illic in asperrimo frigore, inter montes niuium, peractum est sacrum
officiū. Auditores nulli de Wandalis, præter Pribislaum, & paucos ali-
os. Expletis sacris mysterijs, rogauit Pribislaus diuertere pōtificem cum
suo comitatu in domū eius, quę erat in uico distantiore. Veniētem susce-
pit alacritate plurima, fecitq̄ conuiuū lautum: mensam appositam uigin-
ti fercula cumularunt. Inde experimento compertum est, quod ante fama
uulgante inter omnes percrebuit, quia nulla gens urbanior Wandalis in
hospitalitate: In colligendis enim hospitibus, omnes, quasi ex una senten-
tia alacres sunt, ut nec hospitium postulare permittunt, ultro offerentes.
Quicquid in agricultura, piscationibus, seu uenatione conquirunt, totum
in largitatis opus conferunt: eo fortiorem quęq̄, quo profusorem, iacti-
tantes. Cuius ostentationis iactantia, multos ex his ad furta, & latrocinia
contrudit: quę utiq̄ uitiorum genera apud eos quidem uenialia sunt: ex-
cusantur enim hospitalitatis palliatione. Wandalarum enim legibus acce-
dens, quod noctu furatus fueris, crastina hospitibus disparties. Si quis ue-

ro, quod rarissimū est, peregrinum hospitio dimouisse deprehēsus fuerit, huius domū, & facultates, diripere, uel incendio licet cōsumere, atq; in id omniū pariter uota conspirāt: Illum ingloriū, illum uilem & ab omnibus protinus exhibendum, dicentes, qui hospiti panem negare non timuisset. Manentes autē apud regulū nocte illa, cum die ac nocte subsequenti, trāsierunt ad orientem, ascendentes in ulteriorem Wandaliā, hospitati apud potētem quēdam in gente, cui nomen Tassemar, is enim illos accersierat. Accidit autē, ut in transitu nemus offenderēt, quod unicū est in terra illa: tota enim in planiciem sternitur: Illic inter uetustissimas quercus, uiderūt sacras, ut uocant, arbores, quę dicatę fuerant deo terrę illius Prone, quās ambiebat atrium, & seps accuratior, lignis extructa, cōtinēs duas portas: Præter penates enim, & opida, quibus singula, ut putabant, numina inerat, locus ille genti sanctimoniū fuit, & uniuersę terrę: cui flamen, & feriæ, & sacrificiorū uarij ritus, dedicati fuerant: Illuc omni die Lunæ cum regulo, populus, & flamen, conuenire solebant, propter iudicia. Ingressus atrij omnibus interdictus, præter sacerdotem, & sacrificij causa ueniētes, uel quos mortis urgebat periculum (erat enim cōstitutū miseris asylum) Tantam enim sacris suis Wandali exhibuere reuerentiā, ut ambitum phanini, nec hostium sanguine pollui sinaut: iurationes difficillime admittant. Nam iurare apud illos est quasi peierare: ob uindicē deorū iram. Est autē genti multiplex idolorum cultus: non enim omnes in eandem superstitionis consuetudinem consentiunt: hi enim simulachris, imaginarias formas prætendunt, templis inclusas: quale erat Plunense idolum, cui nomen Pogaga. Alij syluas, uel lucos inhabitant: qualis erat Prone deus, quem coluere Aldenburgēses: quibus nullæ sunt expressę effigies. Multos etiam duobus, uel tribus, aut eo amplius capitibus, exculpunt. Inter multiformia uero deorum numina, quibus arua, syluas, tristitias, atq; uoluptates, attribuūt, non diffitentur unum deum in cœlis, ceteris imperitantē: illūq; præpotentem, cœlestia tantum curare: Hos uero distributis officijs obsequentes, de eius sanguine processisse: & unumquēq; præstantiorem, quo proximiorum illi deorum deo.

CA. XXIII.

Eniēte autē episcopo cum comitatu suo ad nemus illud, & locum u prophanationis, adhortat⁹ est ceteros episcop⁹, ut fidēter accederēt ad subuertēdū lucū: Ipse equo desiliēs, cōtriuit cōto insignes portarę frōtes: Et ingressi atriū, omnia septa ei⁹ cōgesserūt, circū sacras ilas arbores, & de strue lignorę, iniecto igne, pyrā excitarunt ingentē: non tamē sine metu, ne forte tumultu, & incursione gētis obruerent. Illi autē diuinit⁹ ptecti, abierūt. Peruenerāt ad hospitiū destinātū, ubi Tassemar excoepit eos grādi apparatus: nec tñ dulcia, aut iucūda illis fuerūt Wādalorę pocula: q; cernerēt cōpedes, & uaria tormētōrę genera, quę intētabantur Christicolis, e Dania aduectis. Aspexerūt illic gementes sacerdotes Dñi, captiuitatis diutina calamitate maceratos: qb⁹ ep̄s nec ui, nec prece, subuenire poterat. Proxima die Dñica, conuenit popul⁹ uniuersę terrę ad forū Lubicēse: & ueniēs ep̄s, uerbū pposuit exhortatiōis ad plebē, ut relictis

Inglori⁹ quī panē negas hospiti.

Arbores deo Prone sacre.

Dies Lunæ genti sacra.

Iurare & peierare paria apud Wand.

Nō diffitē unū deū Wā dali in cœlis

Ep̄s lucum destruxit.

Sacerdotes in cōpedib⁹.

- idolis, colerent unū Deū qui in cœlis est: & percepta baptismatis gratia, renunciarēt operibus malignis, p̄dis, & necib⁹ Christianorū. Cūq; perorasset ad plebem, innuētibus ceteris, ait Pribislaus: Verba tua uenerabilis p̄tifex, uerba Dei sunt, & saluti nostrę fatemur cōgrua: Sed qualiter ingrediemur hęc uia, tātis malis irretiti: ut enim intelligere possis afflictionem nostrā, accipe patiēter uerba mea: Populus quē aspicias, populus tuus est: & iustū est nos tibi pandere necessitatē nostrā: Tuę uicis erit compati nobis, & si qua potes, nos adiutare: principes nostri tāta sēueritate grassari in nos cōstituūt, ut propter uectigalia, & seruitutē durissimā, melius sit mori, q̄ uiuere. Ecce hoc anno nos habitatores breuissimi anguli, mille marcas duci persoluimus. Porro comiti toties centenarum, & necdum emisimus, ut respirem⁹, sed toties emūgimur, & premimur, usq; ad exinanitionem: quomodo ergo uacabimus huic religioni nouę, ut edificemus ecclesias, & percipiamus baptismū, quibus quotidiana innouant onera, ut nihil cogitemus q̄ de fuga: si tñ esset quo cōfugerem⁹: trāseūtib⁹ enim Trauenā, ecce similis calamitas occurrit: ueniētibus ad Panim fluuiū, nihilomin⁹ adest. Quid ergo restat, nisi ut omissis terris, feramur in mare, & habitemus cum gurgitibus: Aut quę culpa nostra, si pulsi terra, mare turbemus: & deprædem⁹ Danos, & reliquas gētes, mercādi gratia nauigātes: Nonne principū erit ea noxa, qui nos exturbāt: Ad hęc ep̄s: Quę principes nostri haftenus abusi sunt gēte Wādalorū, non est mirabile: nō enim se multū delinquere arbitrant in idololatrias, aut qui uiuūt sine uero deo: quin poti⁹ cōcurrite ad nostrę Christianitatis ritū, & subiicite uos omnium creatori Deo, sub quo curuant, qui portāt orbē, & erit onus uestrum magna ex parte leuatū. Nonne Saxones, & ceterę gētes, quę Christiano censent nomine, degūt cum trāquillitate, cōtenti legitimis suis: Vos uero sicut ab omniū discrepatis cultura, ac religione, sic omniū odio laboratis, & patetis direptioni. Et ait Pribislaus: Si dño duci, & tibi, placet, ut nobis cum comite, sit eadē culturę ratio: dent nobis iura Saxonū in p̄dis, & redditibus, & uolētes subibimus Christiana sacra, ædificabimus ecclesias, & decimas persoluem⁹. Ep̄scop⁹ operā pollicit⁹ abibat. **XXV.**
- Dixit Henricus dux, prouincialem in Erteneborg conuentū, ad quem inter alios properabat Geroldus ep̄scopus. Aderant euocati Wandalarum quoq; primarij. Admonente ep̄scopo, dux uerba fecit ad regulos illos, super Christianismo suscipiendo. Ad quē Niclotus regulus Obotritorum ait: Sit Deus, quem nos quoq; in cœlis regnare credimus, Deus tuus, esto Deus noster, & sufficit nobis: Excole tu illū q̄ uoles religiosissime, nos autē te uenerabimur. Et arridens, corripuit eum dux de uerbo stultitię pleno. De reb⁹ uero ecclesię, & ep̄scopat⁹, nihil amplius eo tempore actum est: eo q̄ dux nuper Italia rediens, totus in questu erat sumptib⁹ exhaustus: camera enim uacuefacta, cōmonuit corradere, ut impleret. Redeuntē ducē in Brunswicū suū insequit Geroldus ep̄scopus, & māsit apud eum dieb⁹ multis: dixitq; duci: Ecce iam annū in curia tua consumpsi totū, nihil præter onus afferēs, in Wagriam rediens,

Pribislaus
rñdet ep̄o.

Tributū an
nuū mille
marcæ.

Præcedit py
raticā licitā.

Christiani de
gūt trāquille

Wādali per
cūt iura Sax
onum.

Cōuent⁹ in
dicitur.

Verbū regu
li stultitię ple
num.

Dux sumpti
b⁹ exhaustus

non inuenio quid manducē: cur ergo onus nominis huius, & officij mihi impositū est: melius mihi erat in gradu pristino permāsisse, q̄ in episcopatu mēdicare. His incitus dux, exciuit comitē Holsatię Adolphū: & habuit cum eo rationē de trecētis mansis, qui oblati fuerāt in dotē episcopi. Comes autē presente duce, assignauit episcopo in possessionem Vthin, & Gamel, cum appēdicijs eorū. Insuper p̄dīo, quod dicit Buzow, adiecit duas uillas, Gudesuelt, & Wobeze. In Aldēburgo quoq; dedit ei p̄dium cōmodū satis, & adiacēs foro: Et ait comes: Eat dñs episcop⁹ in Wagriā, & adhibitis uiris industrijs, estimari faciat p̄dīa: quod defuerit de trecētis mansis, ego supplebo: si quid superfuerit, sit uicissim meū. Veniēs ergo episcopus, uidit possessiones: & habita inquisitione cum colonis, deprehēdit p̄dīa uix centū implere māsos: q̄obrē comes uolens redarguere agrimēsores, adhibuit mensurā suā, funiculo breuī, & hominibus incōperto. p̄terea paludes, & nemora, funiculo cōprehēdit: & fecit de mensura sua maximū agrorū numerū. Per lata uero causa ad ducē, adiudicauit ille episcopo dari mensurā ad morē terre: nec mēsurādas paludes, ac syluas robustiores. Multū ergo laboris adhibītū est, in requirēdis agris: nec per ducē nec per episcopū poterāt in designato a comite spacio deprehēdi. Hęc autē importunitate sua cōquisiuit Geroldus episcop⁹, quotidie insistēs aurib⁹ principū: ut ad bonū modū episcopalis prouisio expediret: Et ædificauit opidū, & arcē Vthin, cōstituēs ibi forū, quia autē cōgregatio cleri nō erat ulla in Aldenburghensi ecclesia, p̄ter eam, quę erat in Cusalina, hoc est, in Hagerstorp: annuēte duce, reduxit illā in Zegeberg, ad locū primę foundationis, quatin⁹ in solēnitatibus, cum pontificē oporteret adesse populo, haberet in clero sacri officij ministerium. q̄d licet Ludolpho preposito, & fratribus uideret incōmodū, propter tumultus fori, cesserūt tñ cōsilio maiorū: nam refragari loc⁹ non erat. Et erexit eo loco domū episcopus: Inde progressus, adit archiepiscopū, cui etiā multa depēdit obsequia, sperās sibi reddi Falderēse monasteriū: q̄d antecessor ei⁹ & fundasse, & possedisse dinoscit. Sed archiepiscopus in partē ccleſię suę pronior, callidis spōsionib⁹ deduxit uirū, pmittēs per inducias, & tēpora redimēs. Mādauit autē Ep̄poni, uenerabili preposito, ne penit⁹ retraheret manū a subsidio nouelle ecclesię hui⁹, sed subueniret episcopo, tam in episcopatu, q̄ in ceteris adiuuētis: q̄obrē Geroldus accersiuit de Falderēsi cœnobio, uenerabilē Brunonem sacerdotē, is enim defuncto Vicelino, Wādalia decesserat, & remisit eum Aldēburgū, ut curaret salutem populi illius: ad quod nimirū opus, ille diuino incitabatur instinctu, ut non grauaretur labore, sed inuitaretur fructu.

CA. XXVI.

Idit nāq; nocturna uisione chrismale in manib⁹ suis, de sub cuius operculo, succreuerat oliua plena uiroris, quę cōfortata, ualidam peruenit in arborē, quod nimirū pro sentētia ei⁹ ita prouenit: Statim enim ut redit Aldēburgū, aggressus est opus Dei, cum magno feruore: & uocauit gentē Wādalarū ad regenerationis gratiā: succidens lucos, & destruens ritus sacrilegos. Et quia arx & ecclesia, ubi olim fuerat eccle-

Vthinū in
dotē ecclesię.

Cōtrouersia
de mensura
p̄dītorum.

Dux diffinīte
in fauorē ep̄i

Gerold⁹ ep̄s
diligens.

Ep̄s erigē
domum.

Subuenitur
ep̄o & nouel
læ ecclesię.

Uisio.

Succiduntur
luci.

Saxonū co-
lonia.

Ecclesia edifi-
catur.

Bruno sacer-
dos.

Supplicium
crucis tollit

Dulcin⁹ sa-
cerdos.

Crempine
fluuii.

Arx Plone
instauratur.

Euermodus
eps.

In Dania
ciuile bellū.

fia cathedralis, deserta erat, obtinuit apud comitē, ut fieret illic Saxonū co-
lonia, & esset solatiū sacerdoti de populo, cuius nosset linguā & cōsuetudi-
nem: Et factū est hoc nouelle ecclesie non mediocre adiuuētū: Siquidem
edificata est ecclesia honestissima in Aldenburgo, libris, & signis, & ceteris
utēsilibus, copiose adornata: & restaurat⁹ est cultus domus Dei, in me-
dio nationis prauę & peruersę, anno quasi nonagesimo, post excidiū prio-
ris ecclesie: & dedicata est a pontifice Geroldo, in honorē sancti Iohannis
Baptiste, astāte, & omnē deuotionē adhibēte, nobili uiro Adolpho comite
te, & dñā Mathilde eius cōiuge: Et precepit comes populo Wādalorū, ut
trāsferrēt mortuos suos tumulādos, in atriū ecclesie: & ut cōuenirēt in so-
lēnitatibus ad ecclesiā, audire uerbū Dei: quib⁹ etiā sacerdos Dei Bruno,
iuxta creditā sibi dispēstationē, sufficiēter illis preferbat salutis monita: ha-
bens conscriptos sermones lingua Wandalorū, quos populo pronūciaret
oporrune: & prohibiti sunt Wādali decætero iurare in arborib⁹, sentib⁹,
& lapidibus, sed offerebāt criminibus pulsatos sacerdoti, ferro, uel uome-
ribus examinādos. Danū autē quēdā per ea tēpora cōprehēsum, ob, nescio
quas, causas, Wādali cōfixerūt cruci: quod enim Bruno sacerdos renūci-
asset comiti, ille traxit noxios in causam, & cre mulctauit: tulitq; genus il-
lud supplicij de terra. Vidēs ergo Geroldus episcopus, quia in Aldenbur-
go positū esset fundamentū bonū, suggessit comiti, ut in pago, qui dicitur
Sulle, suscitaret ecclesia: & miserūt illuc de Falderēsi domo Dulcinū sacer-
dotē, cuius spīritus sitiebat labores & pericula, in prædicatione euangelij:
missusq; uenit in speluncā latronū, ad eos qui habitauere Wādalos, ad flu-
uiū Crempine. Erat autē illic pyratarū familiare latibulū: & habitauit inter
eos sacerdos, seruiēs Dño in fame, siti, & nuditate. Oportunū deinde uis-
sum est, ut & in Lutkenborg edificaretur ecclesia: & in Ratekow: & abie-
runt illuc una episcopus Geroldus, & comes Adolphus, & designauerūt
ecclesijs extruēdis oportuna loca. Creuit ergo opus Dei in Wagriensi ec-
clesia: & iuuerunt inuicē se comes & episcopus ope uicaria. Arcem quoq;
Plone per hæc tēpora comes instaurauit: muniuit opidū, cōstituens forū.
Et abierūt secreto timētes Wādali, qui tenuerūt uicina loca: uenerūtq; Sa-
xones, & habitauerūt illic: defeceruntq; indigene paulatim de terra. Sed
& in terra Polaborum multiplicatæ sunt ecclesie, instantia domini Euer-
modi episcopi, & Henrici comitis de Racelborg: uerūtamenē assuetos præ-
dis Wandalos, non ita cohibere initio poterant, quo minus in mari pyra-
ticam, & per terram occulta latrocinia exercerēt: Daniā autem assuetā ha-
bebant palestrā antiquæ dimicationis.

CA. XXVI.

Andalis enim & Danis, perpetua fuit de mutua præda collucta-
tio: nisi q; iam Dani, post susceptū Christi iugū, māsuētiores fa-
cti, propulsandis de mari & terra sua Wādalis, laborabāt: oportu-
nū enim tēpus nacti, quo Dania ciuili int⁹ bello flagraret, duob⁹ de re-
gno cōtēdētib⁹, Zuenone & Kanuto, cōtinuo excurrerāt in eos Wādali
In Zelādia tum uastitatē cōmiserē, præmissis speculatorib⁹, cū regē Zue-
nonē abesse intelligerēt: urbi Roschildię admouēt exercitū, nō diffidētes

imparatā occupare. Rex autē, cum iam sero uespere eam urbē magnis itinēribus cōtendēs, clam Wādalis intrasset, premisso etiā ex suis speculatore, quos potuit perarmavit: hostibus occursum. Qui preibat, statim obuios habuit ex Winulis equites expeditos, qui cum pernitate equorū facile poterāt graui preire onustū armatura. Declinauit Dan^o uim hostiū, satis iam prematuris se ab illis, ut poterat, elōgabatur: equidē robustū uiri iūmentum, facile dissipauit stipulas, que impedimēto erāt pernib^o Wandaloꝝ equis, ad cursum, non ad statariā pugnā expeditis. Interrogatus ille interpercurrēdū, si rex adesset. Adesse respōdit: ueritate facili^o illis illudere reputans: q̄ uera nō dicere hostem, illi putarēt. Indubitatū illi erat, nec credituros, quod diceret: Certūq̄ illi mox sunt interpretati, quod eorū speculatores renūciabāt, regē nō adesse: itaq̄ progrediunt agmine quadrato. Nec lōgū tēpus in medio: regis equites urbe egrediunt: Rex ipse sequitur cum aliq̄t peditū cohortib^o, ac alis equitū. Primū ex Danis equites distinent hostē, donec regis exercit^o instruat. Iam stabāt in ordine acies: Iam pugna conserit: Promptū fuit regis, ex summa quiete procurrentib^o, hostiū agmina prima perturbare. Fortiter tñ Wandali resistūt: sed qm̄ Danorū uires paulatim crescere sentiūt, ob regem, quē non putabāt presentē, suasq̄ decrefcere, cōsulto pugnātes, retrocedūt. Erat preliū fugę non difficile: ut sepe cōuersi, hostem aut sustinerēt, aut repellerent: utrinq̄ tñ magna cæde peracta, Wandali ad naues redeunt: multis, quod necesse fuit dum trepidāt in littore amissis: ceteri in naues recepti, regrediunt. Tanta uero tunc uir Wādali Danis, & per sequētia tēpora insteterūt, ut uastata Iutia, ad Eydorā usq̄, uici, habitatoribus uacui cernerent, agri desolati. Fionia, Falstria, Zelādia, non meliori tum sorte agebant. Lalādia etiā precio, uexationis redimēde gratia, persoluto, quietē suā impēdio emebat. Cernens rex Zueno, quia domestico dissidio cuncta perturbante, Wandalarum flammam extinguerē non poterat, magno ære interueniēte, Henricum Saxonie ducē, cognomēto Leonem, subarrabat, ut suis ille uiribus Wandalis inuectus, domi illos detineret, ne Daniæ regnū, durante interstina dissensione, labefactarent. Millequingentas argentī libras, publica collatione rex corrogauit, ut Henrico duci, cuius tum fuere uires præcipuæ, stipendium militiæ in Wandalos persoluat. Ille accepta pecunia, aliquot equitum cohortes illis immisit. Sed maiores tum erant Wandalarum, quos corrupte Winulos dixere, uires, q̄ ut paucis cohortibus terrarentur: Itaq̄ nihilominus rem in Daniā peregerunt: nec amplius tum a rege actum putabatur, q̄ ut damno dedecus adiecerit, patriam suam non armis, sed argento tutari confisus: quæ etiam res, multorum ex suis, ab eo animos fertur abalienasse.

CA. XXVIII.

Aruo deinde post tēpore, uir Wādalia apud Fioniā clades incidit memorāda: ut, si secūdā illi similē insula accepisset, cultu diu uacua remaneret: resq̄ ei^o nō afflictē modo, sed perditē fuissent. Zueno enim rex tum pulsus exulabat: cui^o rei ordinē in Dania sumus exequuti. Q̄ diu enim illi res fuerat cum solo Kanuto, ut eūq̄ armis, & semel

Equites ex
pediti.

Inicitur preliū

Wādali ro
trocedunt.Vici habita
torib^o uacuiMD. libras
stipēdio m
litæ.Clades me
moranda.

Kanut⁹ cum
suis in Wan-
daliā.

Cōuersus in
Ratispona.

Dux redu-
xit regē in
Daniam.

Dux retro
ueritur.

Zueno exci-
pitur.

Perduellioes
Zuenonis.

Helias ep̄s
Ripensis.

quod diximus, Cæsaris Friderici interpositione se in regno cōtinuit. Vbi uero Waldemarū regiū iuuenē a se abalienauit, Kanutusq; hostis illū sibi deuinciret; data illi sorore in cōiugiū. Iam cūctis amborū cedere cogebatur armis. Ergo fractis uiribus semel, ac interim infœliciter prælio gesto: & cum se multi ab eo ob Wandaloꝝ retraherēt incursum, impositis in naues rebus, cum cōiuge & liberis, se trāstulit in Wādaliā: & applicuit in Aldēburgū. Qua re cōperta, comes Adolphus, in cuius uenerat ditionē, non potuit non cōmoueri: Regē quōdā potentissimū, cui⁹ frenū in maxillis populorū, omniū borealiū nationū, repente deiectū exulare. Cupiēti ergo regi trāsire per terrā Adolphi, multā comes exhibuit humanitatē: diuertitq; ille in Saxoniam, ad socerū suū Conradū de Within, marchionē: & mansit illic annis fere duobus. Quo tempore Henricus dux, Leo, ad conuentū regni, quē Imperator in Ratispona indixerat, festinauit: recepitur⁹ ducātū Bauarię, q̄ Imperatori in Italia fortissime astitit: & recepit illum patruo Imperatoris Henrico destituto: quē Austria cōtentū esse iussit. Et creatū est Hērico iterū nomē nouū, ut dux Bauarię, & Saxonie, sciberēt. Peractis ibi rebus ad uotum, ducē a curia redeuntē, adierūt principes Saxonie, interpellantes, ut regi Zuenoni expulso, ad restitutionē adesse dignaret. Promisit rex duci pecuniā immēsam. Collectis ergo dux copijs undecunq; per brumā reduxit regē in Daniam: & aperte sunt ei ciuitates Sleswicū, & Ripa: nec tñ ultra profecit illa expeditio: Instabāt enim quadragessimæ religiosi dies: & nullis potuit peruinci precibus Henricus, ut remaneret: Sed postulanti, ut Wandaloꝝ Henrico parentiū, uiribus uteretur: dux promptus annuit; in præsentī autē retrouertit ducem: q̄ uiderat nullas in regno suppetias uenire Zuenoni, quīs gloriat⁹ pridē esset apud illū, ad primā de Saxonia armorū ostentationē, toti⁹, aut maioris partis regni ad se fieri cōcursum: quod longe secus acciderat. **XXVIII.**

Eductus autē paulopost Zueno uiribus Wādaloꝝ in Fioniam, tanta gratulatione omniū ad se cōcurrentiū excoepus est, ut dici uix possit, foelicior ne rediens, q̄ infortunatior fuerit abscedens. Quā susceptionē, & reliquos deinde successus, quia in Dania satis explicuim⁹, nihil hoc loco, nisi quod ad Wādalos pertinebit, nobis recēsendū. quorū hęc præcipua laus est: q̄ regē, quē florentē oppugnare cōsueuerūt, nunc armis in regnū restituāt. Facto ergo ad redeuntē regē maximo suorū concursu, Kanutus & Waldemarus, eius perduelliones, & ipsi diuisis locis copias instruūt, ut occurrāt ueniēti: & iterū eijciāt, priusq; conualescat. At ille confederat in Lalandia, securus locorum firmitate. Interuenit autē Helias Ripensis præsul, priusq; arma concurrant: & compositione intentata triū uoluntate, regnum tripartito scinditur: & unicuiq; sua pars, qua contentus, abiret, deputatur. Waldemaro Iutia, ut a Saxonibus discluderet⁹ Zueno. Kanuto Scania: media uero regni, dantur Zuenoni: ut interceptum in medio, facilius continerent. Adhibita sunt singulorum sacramenta, ut pax firmaret. Qua, ut credebāt firmata, cum Waldemarus, atq; Kanutus iam positis armis, omnia tuta, & fide stabilita, arbitrarent.

Zueno cōiualiter excipit regni consortes in Roschildia: Illi nihil ueriti affunt: Struit dolos, inuitator Zueno: & hospitalibus dijs posthabitis, in ipso cōuiuio, ferrū intētavit: miscuitq; poculis cruorē: Cēsus est ibi Kanutus. Waldemar^o grauiiter sauci^o, uix elabit, & peruenit in Iutiā suā: Ibi collecto exercitu, ueniētē cum agminib^o Zuenonē excipit, & opprimit. Rex inde pacificus in omni regno fit Waldemar^{us} competitoribus absumptis: quā rem nunc breuiter rememoratam, in Dania plenius, qui uolet, perquirat explicitam.

In cōuiuio
miscē pocu-
lis cruor.

CA. XXX.

Er quod tempus ciuitas Lubicēsis cōflagrauit incendio: cum ei loco splendor esset maior adhibendus: Purgauit ignis, auferens primordia, tumultuarie, non magnis apparatibus instructa. Mercatores tum afflicti damno ingēti, ducem circūstūt, dicētes: Haecten^o princeps illustris in patiētia dissimulauimus detrimenta negotiationis nostrę, posteaq; nobis interdīctus est a te liber mercatus ad omnes. Quomin^o locum mutarem^o, distinet affectio penatiū, atq; domorū: nunc qm̄ incēditum cōsumpsit omnia nostra, etiā ea parte liberi, locū sponte deserim^o. Da ergo, si tibi uidetur, alio in loco, liberū nobis emporiū: quo ex integro edificātes, tuo fauore mercemur, ad incrementū nouę urbis: ut perinde cēsus increseat tuo dominatui. Visi sunt probabilia dicere. Iterū uerbum ille facit comiti super insula Lubicę: ut eam iam domibus & habitatorib^o uacuatam, pmittat duci: Neq; tum cessit comes dño suo. Igitur ad lacū Wake- nissam, dux noua mœnia moliē: Vocat Lubicę mercatores, ut ibi instruant edificia: Venere plurimi urbē nouā appellat Leoninā suo de nomine: sed qm̄ a mari difficilis erat in lacū adit^o, trāsportari multo incōmodo de Trauena flumine, per terrā, merces uidebātur. Ea difficultate territi, multi cepto destiterūt: Sed neq; Lubicā renouarūt, non permitti a duce, libere merces a mari ueniētes, interdīcto principis, distrahere. Videns comes, qn̄ neq; ipse prouentū loci sui poterat magnū expectare, q̄ nemo fideret in- stauracionem exustę urbis adire: & qm̄ ducis in se indignatio, grauiores exit^o minitabāt: permisit duci nouā Lubicā. Ille locū multis insigniuit im- munitatib^o: Mox ad restaurādā urbē ciues cōcurrūt, noui deniq; ueteri- bus accessere. Incredibile est memoratu, quātū breui, p̄fecerit urbs nouel- la, postq̄ in ducalē puenit potestatē. Ille disparis nūcijs per omnia regna aquilonis, fecit preconari, per Russiā, & citeriora regna, immunitates mer- catorū, ad nouū suę ditionis emporiū diuertentiū: Constituit iura: mone- ta excudit: uectigalia, non onerosa, imponūtur. Ex eo die magnū ciuitati, & repentinum prouenit, sine exemplo incrementum. Erat aut post datam mundo salutem annus. MCLVIII.

Lubica incē-
dio cōflagra-
uit.

Ciues Lubi-
cę petūt no-
uū emporiū

Noua Lubi-
ca Leonina.

Noua Lubi-
ca pmittitur

Preconantur
imunitates.

CA. XXXI.

In reliquā deinde Wandaliā respiciamus: cuius hactenus adeo res fluxę erant, ut apprehēsam aliquoties Christi religionē, ad tē- pora seruauerint: Sed per occasionē grauatorū in eos tributorū, aliquot uicibus reiecerūt. Prius enim a terra uiciorū principū, censibus sunt adacti soluēdis, q̄ ad Christi iuga coacti. Ab occidua quidem parte, iam tenuiter cœperūt Christi fidem sectari. Maior tñ pars se recoepit, ad

Wādali pri-
tributarij q̄
Christiani.

interiorē Wandaliā, orientē uersus, ut nascentē declinarēt religionem. Et iam dux Leo Henric⁹, Obotritis, & interioribus Wādalīs, cēsum denuo imposuit. Albert⁹ quoq; marchio, sibi cōterminis, ad onera incubuit: De Christianismo aut, quid apud marchionē ageret, perspectū non habem⁹. Obotriti autē, & uicini Winuli, tributa quidē pensitarūt: sed religionem Christi necdū hac etate subierūt. Qui uero ad mare habitabāt, intacti ab his principibus perstiterunt, abusi per ea tempora, Danię ciuilibus bellis. Nam dum illi inter se de regno colluctātur, & mutuas attriuere uires, interim Wandali totis incubuere conatibus, Danię insulis euastandis: Idq; impigre perfecērūt, qui uocātur Winuli, Rugiani, & eorum contermini. Waldemar⁹ aut, cum ad se regnū peruenisset, solum, duobus cōpetitoribus, per mutuas cedes cōtritis: Nam Zueno perdidit Kauutū: Waldemar⁹ Zuenonē: prima fuit regi cura, in Wandalos uindicādi: q̄ illi per occasionē ciuiliū bellorū, adeo sequierint in Daniam. Cuius rei gratia, cum regni cōuentum Waldemar⁹ haberet, proceres nullo modo ad denunciandū tum Wandalis bellum inclinabāt: q̄n̄ attenuatis per intestina bella uiribus, simul euastatis insulis per crebras Wandalarū incursiones, nullus poterat cogi exercitus, tantę hostiū insolētię opponēdus. Nam si collatis uiribus, semel nunc Wādali superarēt, facile illis fuerit totā regni latitudinē uastādo peruadere. Itaq; dandū tempus, consilio morā interponendā, ad augēdas uires, & tum maturatis undiq; rebus, si uideat belligerandū: Ita ingrediatur, ut ex regni decore & cōmodo futurū sit. Rex & si inuitus a susceptione belli discederet, paret tñ initio: qd̄ necesse fuit cōcilio p̄cerū, ne res tenues, & nouitate infirmas, attenuare uideret. XXXII.

Obotriti & Winuli tributa iij.

Winuli & Rugiani constant Daniā

Dania p̄re stina bella attenuata.

Rex paret cōcilio.

Vo tempore Wandali, parata classe, Arusiā inuadunt, & spolia q̄ tam omni parte denudāt: Falstrensibus insulā suam, quibus poterāt uiribus, aduersus infinitā hostiū multitudinē premuniētib⁹.

Falstrenē regi deferuntur.

Erāt interea, qui regis aurib⁹ Falstrēses deferrēt, perfidiā illos in regē alere: secreta miscere cum hostib⁹ Wādalis colloquia: occultā esse inuicē illis intelligentiā: nihil tam secretū in Dania fieri, qd̄ non illi premisso nuncio, hostib⁹ Wandalis insinuēt. Ita innocentū uirore fides, apud regē labefactat. Nā, qd̄ illi tutādi sui gratia fecere, nō habētes in quis defensore p̄sidiū, & q̄ necessitatis gratia interdū se hostib⁹, qb⁹ erāt armis impares, familiarib⁹ exhibuere, uersum est illis in p̄fidiā. Credulus rex delatorū sermonib⁹, Zelandiā parmauit: satis illi uiriū esse in Falstriā rat⁹. At illi non segnes, militiā in Falstrēses, etiā gaudētes, amplectunt: q̄ perpetuo dissidio Zelādēses, Falstrēsis essent infensi. Iam stabat in anchoris classis: Expedita erant arma: classicū solum demorant: cum rex subita febre corripit, uires amisit, dimissoq; exercitu, expeditionē in Falstriā intermisit. Quis aut dubitare poterit, hoc diuino nutu contigisse: ut populo innoxio, & regi nihilominus decepto, delatorū uerbis, tum parceretur. XXXIII.

Zelandiā perarmatur.

Rex corripitur febre.

Er que tempora, instabat Romanorū Imperatori Friderico, altera in Italiam expeditio: ad quā euocatus Henricus Leo, dux Saxonie & Bauarie, se preparabat: deesse enim Imperatori non pos

terat, iam grādi beneficio cōstrictus eidē: q̄ illius nuper opera, recepit
 set Bauariā. Hēricus aut̄, priusq̄ Saxoniam exiret, colloquiū habuit ad Ey-
 doram, cum rege Danorū Waldemaro: Ille enim erat limes ab antiq̄ utri-
 usq̄ ditionis. Rex postulat, ut dux dedita opera, Wādalos cohibeat, a py-
 raticis excursionibus, quas frequentes in Daniā fecerāt: in quā rem rex
 duci pollicetur, mille argēti libras: Dux uicissim orat, ut suos in regno cō-
 tineat, ne illorū insultatione perueniat ad arma. Ita re cōstituta discedunt.
 Dux inde, euocatis Wandalorū principibus, & inter primarios Nicloto
 Obotritorū regulo: serio indicit, ut per absentiam suā, omni se cōmotio-
 ne, uel in Daniā cohibeat: si quid preter solitū accidat: facturum ut poeniteat
 tumultuātes: Illi spondēt meliora, nec tamē simplici cōtentus est dux spon-
 sione: Iusiurandū extorquet: quod est Wandalis onerosissimū: Et ut fidē
 rebus astruat, iubet pyricas naues in portū Lubice cōuenire: Illi ueteres
 & inualidas eo misere, melioribus in abdita reclusis, fidē, quā constituere,
 exhibentes. Comes quoq̄ Adolphus, cum duce profecturus, interpositis
 Wagriēsis terrē seniorib⁹, Marcrado atq̄ Hornone, cōuenit Niclotū, &
 exegit ab illo cum beniuolentia, in fidē terrē suę exhibeat illibatam: quod
 ille pollicitus, etiā facto cōpleuit, atq̄ prestetit ex fide. In hunc modū reb⁹
 ordinatis, profectus est dux in Longobardiā, cum mille (ut aiunt) loricis:
 habēs in suo comitatu Adolphū comitem, & multos nobiles ex Bauaria,
 atq̄ Saxonia. Et cum lōgius duraret ea expeditio, dux accepta ab Impe-
 ratore licētia, repedauit. relictis ibi forte militib⁹ ut ipse cum paucis retro-
 cederet. Nam ex ea retrogressionē, nullā apud Imperatorē offensam, inue-
 nitur, ut postea, contraxisse.

CA. XXXIII.

Nterea comes Adolphus, cum Reinoldo electo Coloniēsi, fun-
 ctus est publica legatione in Angliā, ad ei⁹ gētis regē: ab Impe-
 ratore, an Henrico duce, incertū: nisi q̄ pro dignitate electi Colo-
 niēsis, promptius de Imperatore, q̄ duce processisse legationē est intellige-
 re. Ibi tum de nuptiis Henrici ducis inter alia est cōstitutū. Nam cogita-
 uit ille repudiū facere, dñę Clemētię, propter cognationē, quę, ut ferebat,
 deprehēsa est in gradu prohibito: cum summi pontifices, non tam faciles
 tum, ut nūc, ad dispensationē (quod in Saxonia diximus de dñā Mathil-
 di) inuenirētur. Et contristati sunt, tam clerus, q̄ populus Holsatię, de diu-
 turna absentia dñi Adolphi, boni patroni. Wādali enim de Aldēburgo
 & Magnopoli laxatis frenis, per absentiam principū, uiolarūt constitutā in
 Danos pacē: fuitq̄ Holsatia in tremore, a facie regis Danorū. At Gerol-
 dus episcopus, tum per se, tum per nūcios studuit lenire regis irā: inducijs
 tēpus redimens, ad reditū usq̄ principū. Redeūte ergo duce, atq̄ comite,
 p̄finitū est colloquiū prouinciale, tam Saxonibus, q̄ Wandalis, in loco,
 quē uocāt Berēfort. Rex quoq̄ Danorū uenit in Erteneborg, & cōque-
 stus est Wandalos constitutā uiolasse pacem: Qui sibi male conscij fuere
 ex Wandalis, in conspectū non prodeūt. Edicto aut̄ proposito, proscripsit
 omnes super ea re infamatos, & p̄cepit suis omnibus, ut se ad expeditio-
 nē uere proximo faciendā aptarēt. Niclot⁹ aut̄ Obotritorū regulus perpē-

Limes Da-
norum.Iusiurandū
onerosissi-
mū WandalisDux in Lon-
gobardiam.Legati in
Angliam.Dux de repu-
dio cogitat.Wādali uio-
lant pacē.Colloquiū
prouinciale.

Lubica in pe-
riculo inter-
ceptionis.

Fons pēdul^o

Expeditio
in Wādalos.

Castra ad
Magnopolis.

Capitū necan-
tur suspēditio

Niclot^o prin-
ceps peris.

dēs ducis in se exasperatū animū, parariq; in se arma: statuit preoccupare bellū: Lubicā enim intercipere cogitauit insidijs; missis in eā rem ambob^o filijs, cum expeditis militibus, qui speciē pacis preferētes, necdū hostilibus nūciatis, urbē nouam improuisi occupare facile ducebāt. Habitabat tum Lubicę sacerdos quidā, Athelo nomine; huius domus uicina erat ponti, qui tum iter sternebat per lacū Wokenissam in austrū. Is cum riuum duxisset longiuscule, effodi iussit terrā, & in aggerē cōijci, fossatumq; ponti pretēdit tēporaneę, nihil horę quę acciderāt prospiciēs, aut formidās. Sed ea tum res saluti fuit nouę molitioni. At Wādalorę illa insidiatrix manus cum recto itinere esset eo casu interclusa, querēs hinc atq; inde aditū, detecta est. Proclamauere quidā ex familia sacerdotis, hostes adesse. Accurrit sacerdos, & ponte pēdulo per catenā demisso, iam stātibus in altera pōtis parte Wandalis, uix aditū preclusit irruētibus: Dux ubi cōperit p̄fidiū in ea urbe militū, ad similes casus p̄uidēdos collocauit. Ita tum casus, & unius sacerdotis uigilātia, magnā cladē p̄uenit intētatam. XXXV.

Niclotus, hanc alterā habuit excipiendi belli causam, ab duce. Validissimā igitur parauit dux expeditionē in eam gentē. Niclotus autē Obotritorę regulus, iam bello denūciato, & hostilib^o omnibus, cum capitis periculo; omnes, quibus tutandis diffidebat succēdit arces: Ilow: Mekelnborg: Zwerin: Dobin. Solum firmauit p̄fidiū Werle ad Wernouia fluuuium, iuxta terrā Kiffinorū. Ibi armis & cōmeatibus, abunde comportatis, statuit obsidionē tolerare. Egressi autē milites Wandali per singulos dies, itinerū gnari, ducis explorabant exercitum & per insidias excurrentes, nonnullos intercēpere de Saxonibus. Castra fixit dux ad cōfinia Magnopolis: cum filij Nicloti, Werlaus, ac Pribisslaus, accepta manu expeditissimorę militū, ad laceffendū hostilem exercitum egrediuntur frumentatū: egressos Saxones, inuadunt, sternunt, capiunt, fugant. Dux ubi comperit, insidijs opposuit insidias, & collata manu Saxones, fugam ineūtibus Wandalis, multos ex eis capiūt: quos dux omnes mox iussit necari suspēditio. Elapsi Nicloti filij, omissis equis, per paludes & inuia redierunt ad patrem. Ille indignatus: Putabam inquit me genuisse & enutrisse uiros: sed opinione falsus sum: omnibus foeminis uideo fugaciores: Ipse egrediar, ut experiar, si uiro cum uiris conueniat: Assumpsit ex omnibus copijs expeditiores, & ducit in hostem: Non tamen palam ausus in aciem congregi: stetit in insidijs, ut pabulatores excipiat. De castris autē ducis egressi sunt iuuenes, solito plures, ad pabulandum: & prospicientes quod acciderat, ex militibus se plures armati miscuerūt: ut insidiantes fallerent insidijs. Niclotus princeps infestata hasta procurrit in medios, & exceptus ab armatis, quorum loricas tectas non preuidit, in ipso ictu sensit arma: & prius q̄ se referret, crebris ictibus petitus, equo deturbatus perijt, nemine suorū auxilium ferente: q̄ incautius procurrisset in eos, quos putauit inermes. Ita perijt uir nobilis, & fortis, dum fortius q̄ cautius pugnat. Caput eius defectum, & ab omnibus recognitum, defertur in castra ducis. CA. XXXVI.

Ilj cōperta patris morte, arcem Werlo succēdunt: affectus suos
 cum preciosa suppellectili, nauib⁹ imponūt, ipsi cū promptissimis
 in nemora se cōdunt. Dux omni terra euastata, firmat fortalicia,
 & imponit suorū p̄sidia. Guncelinū quendā ex prima nobilitate, Zwer-
 rino imponit: qui exinde ad lōgā usq; posteritatē, comes ccepit esse Zwer-
 rinensis. Inde uero Nicloti filij, per interpositos amicos, redibant in grā-
 tiam ducis: qui eis permisit arcem Werlo, cum subiēcta terra. Cæterum
 omnē Obotritorū, quam pater fugiens reliquit, terram, dux suis dimisit fi-
 delibus. Nam in arce Kiffin, Ludolphum quendā ex aduocatis Brūswici
 p̄fēcit. Apud Malchow Ludolphū de Peina iussit p̄esse. Zwerinū
 autē & Ilow Guncelinus regebat. Magnopolim permisit cuidam nobili
 uiro, Henrico de Scatem: qui de Flandria aduocauit magnā multorū mul-
 titudinē, exhaustis per bella indigenis, aut fuga se proripientibus in interi-
 orem Wandaliā, Episcopū autē in Magnopolī constituit esse Bernonem,
 defuncto Euerhardo. In dotem autē ecclesiæ attribuit trecentos mansos,
 quomodo & Racisburgēsi, & Aldenburgēsi, contulit ecclesijs: Ipse dire-
 ctus dñs comitū ab eo feudator. Missa autē ad Imperatorē legatione, ab
 illo impetrauit ius constituendorū p̄tificū, per terras, quas gladio sibi suo
 subiēcisset: & dedit promptus Imperator, quod non habuit: de quo & an-
 te, & post, magnę fuerant controuersię, inter regnū & sacerdotiū: Vt cūq;
 fuerit, Fridericus Imperator, tum adhuc duci Henrico affectus, postulata
 permisit: ut dux suo arbitratu, de nouis disposeret episcopatibus. Ita Ger-
 roldū Aldēburgensi, Euermodū Racisburgēsi, Bernonē Magnopolensi,
 p̄fēcit ecclesijs: ut ab illius manu recognoscerēt pontificiū, & ei subijce-
 rentur per homagij p̄stationē: quod contra decuit: sicut etiā longe post
 prouenit. Episcopi non ignorātes quid agerēt, seruiērūt tñ necessitati: ma-
 xime propter illū, qui seipsum exinaniuit, formam serui accipiēs. Et dedit
 etiā dux priuilegia de possessionib⁹, & de redditibus, & de iusticijs, hoc
 est, iurisdictione: Et p̄cepit dux Wādalis qui remāserāt in terra Wagri-
 orum, Polaborū, & Obotritorū, atq; Kiffinorū, ut soluerēt redditus epi-
 scopales, qui soluuntur apud Polonos, atq; Pomeranos, hoc est, de aratro
 tres modios siliginis, & duodecim numos monetę publicę. Porro aratrū
 Wādalicū perficiūt duob⁹ bobus, & totidē equis: & auctę sunt decimati-
 ones in terris Wādalarū, eo qd cōfluerēt de cæteris terris homines Teuto-
 nici, ad incolēdā terrā spaciosam, fertilē frugib⁹, cōmodā pascuis, abūdātē
 pisce, & carne, & omnibus rebus ad uitā necessarijs.

XXXVII.

Vo tēpore orientālē hinc Wādaliā ad austrū Pomeranorū, &
 Kiffinorū, tenebat Albert⁹ marchio Brandēburgēsis, cui cognō-
 mē erat Vrso: Hic propicio Deo prosperat⁹ est uehemēter in funi-
 culo fortis suę: Omnē enim terrā Brisannorū, & Stoderanorū, multarūq;
 gentiū habitatiū ad Albim, & Hauelā fluuiū, misit sub iugū, & subfrena-
 bat rebelles eorū. Deficiētibus autē Wandalis, per cædē, aut emigrationē,
 misit ad Traiectum, & uicina Reno loca: insuper qui habitant ad oceanū,
 eius fluctibus fatigatos Hollandros, Zelādro, Flandros, & adduxit ter-

m iij

Arx Werlo
succenditur.Initiū comi-
tat⁹ Zweri-
nensisMagnopolis
Henrico de
Scatem.CCC. mansi
i dotē ecclesię
MagnopolēImp. dedit
quo caruit.

Tres epi.

Seruierunt
necessitati.Aratrū quid
quodlibet sol-
uerit epi.Vocatur Teu-
tonici in lo-
cū Wadalarū

Hollādrī ad
meridiem.

Brādēburgū
colonia Sa
xonum.

Wādali recu
perāt natale
solum.

Multiplicatę
ecclesię in
Wandalia.

Trāslatio ses
dis i Lubicā

XII. pręben
Lubicę.

Athelo prę
positus.

Frideric^o. I.
creat pont.

ris euastatis, necessarios cultores: Et confortatus est uehmēter, ad introi
tum aduenarum, episcopatus Brandēburgensis, & Hauerbergensis: eo q̄
multiplicarētur ecclesię, & decimarū excreceret non parua possessio. Sed
& australe latus Albis, in ipso tempore cęperunt incolere Hollādrī ad
ueng, ab urbe Soltwedel omnē terram palustrē, atq; campestrē, terrā quę
dicitur Bersemerland, & Marsemerland, ciuitates, & opida multa, usq; ad
saltum Bohcemicum, possidebant Hollandrī. Crediderim Ottonū tem
pore, iam tūc has terras a Saxonibus, pulsīs Wādalis infessas: nam & Hen
ricus rex, Ottonis Magni pater, expugnatā urbem Brandēburgum fecit
Saxonum coloniā, instituto ibi marchione, cuius posterī titulū ab illo te
nēt eximiū: Sed exorta rebellione sub principe, quod diximus, Mistiwoi,
quem canī cōparauit marchio, usq; adeo a Wandalis exterminata est gens
Saxonum, cum fide Christi, ut omni ditione, quā tenebat latissimā, exut^o,
idem marchio ad prębendā uixerit in Magdeburgo: Sed tulit incuria se
quentiū temporę, ut cum Imperatores alijs rebus laborarent, Wandali ui
cissim pulsīs Saxonibus, natale solū recuperauerint. Testant aggeres con
iecti ad excursionē Albis: quo in opere non Wādali, sed Saxones, sudasse
creduntur. Nunc uicissim reualescēte Saxonū uirtute, per industriā prin
cipum, Henrici ducis, & Alberti marchionis, cęsis, pulsīs, & exterminatis,
pro magna parte Wandalis, aduengę populī de littoribus oceani, terras oc
cuparunt: & coaluerūt in mores, & iura Saxonū, usq; in presentem diem:
Et multiplicatę sunt ecclesię, repleta terra cultorib^o: creuerūt tributa prin
cipibus, & ecclesię decimis. Per quę tempora cum annus agerēt Christia
næ salutis. LXIII. post mille atq; centū, uidens Geroldus Aldenburgen
sis episcopus, quia Lubica noua ciuitas, inciperet esset populosa, & in opi
bus, & ciuilitate, plurimū excreceret, Aldenburgū uero in medio natio
nis prauę constituta, non tam uigeret, q̄ degeret, suggerebat duci de sedis
suę trāslatione, & facile impetrauit: Hoc etenim cum & duci ex sua digni
tate uideretur, constituerūt diem, quo Lubicā conuenirēt, ordinaturi de
rebus. Et designauit dux locum, in quo ædificaretur oratoriū, in titulum
matricularis ecclesię, & areas claustrales erigerent: Et statuerunt illic prę
bendas duodecim, clericorę canonicę uiuētū: porro tertiadecima est prę
positi. Et dedit episcopus in stipēdia fratrū, decimas quasdam, & tantum
de redditibus, quos illi soluit Wandalia, quantū prębendis sufficeret per
ficiendis, & resignauit Adolphus comes uillas oportunas prope Lubicā,
quas statim dux obtulit in ulus fratrū, & de theoloneo cuiq; fratrū mar
cas duas Lubicensis monetę. Insuper alia, quę priuilegijs ecclesię sunt in
scripta. Prępositum autem assumpsere dominum Athelonem, cuius su
pra cum laude fecimus memoriam, q̄ urbem seruauerit ab incurfu latēti,
filiorum Nicloti.

CA. XXXVIII.

Oc eeat illud tempus, quo grande luctamen esset inter regnū &
h sacerdotiū, Alexādrū papam. III. & Fridericū Imperatorē. I. qui
iuris sui plurimū interesse est ratus pontificē Romanū creare, &
approbare, cum in electione eiusdē Alexandri diuisio fieret, & pars maior

atq; sanior Rolandum crearet Alexandrum. Ab diuersa parte Octauia-
 nus quidam Victoris nomine erigitur: cui, q; se Imperio subderet, Frideri-
 cus coepit assistere. In qua rem euocato omniu principu utriusq; ordinis
 concilio, in Vefontiu, urbs est metropolis in Burgundia Imperiali, hodie
 Bizuntiu uocant. Quo uelut prouinciaru omniu medio, reges Franciae,
 Hispanie, atq; Anglie, ad placita concurrerent, occurreretq; orientalibus.
 Euocatur & Waldemarus rex Daniae, & uenit: & duo regna (ut ferunt
 Saxones) suscipiens de manu Imperatoris. Dani aut non fatentur, sed re-
 gem suu quibuscumq; conditionibus: inde abiisse: pollicitu, postq; cum suo
 concilio res discussa esset, remandaturu per literas ea, quae poscerent. Me-
 minerat Fridericus, rem se inter Zuenone, & Kanutu, super corona contē-
 dentes, composuisse: Volebat ius Romani Imperij in illam natione propa-
 gasse, sed non esse illi successum ad uota, Dani loquuntur. Rex quide Fra-
 cie Ludouicus uenit in eum locum etia ante Imperatore: & aliquot horis
 expectans, repedauit: cum quid ageretur, suboleret. Hartwicus Hambur-
 gensis archiepiscopus aderat, Hericus dux, Comes Adolphus, Geroldus
 episcopus. Hartwicus quide renouauit questionē suam, super iure legati-
 onis, in omnia regna aquilonis. Sed constitui nihil poterat: propter eccle-
 sie perturbatione, quae tum grauior imminebat. Interim uero in Wanda-
 lia res erant quiete: omnia curante Guncelino, uiro forti, & prudenti, per
 absentia ducis. Henricus comes Racisburgensis, ecclesiasticas res cure ha-
 buit: prouiditq; ut decime de integro soluerentur, ecclesie instaurarent, &
 Dei cultus ubiq; augeretur: profecitq; uehemēter status ecclesiae, sub illi
 deuotione singulari. Maius uero ad filij eius Bernhaldi tempora susce-
 pit incrementu. Holfati uero, & qui cum eis occupauere Wagria, & si ho-
 spitaliter ad omnes se gereret transeutes, ecclesiasq; fouerent ritu Christia-
 no, decimas tñ ex more soluere recusarunt: nam paruulas de aratro mesu-
 ras intulerunt: asserentes hoc illis ab initio & esse permissum, & promissum,
 priusq; noua terram introiret, ad cultum magno labore redigendam,
 & nunc quotidianos bellorum tumultus hoc ipsum deposcere: ut, quo-
 niam undiq; angerentur difficultatibus, releuentur ab onere grauissima-
 rum decimarum.

CA. XXXIX.

Eroldus Aldenburghensis, & nunc Lubicensis episcopus, adhibi-
 to Adolphi comitis consilio, literis q; accurate conceptis, scripsit
 ad Holfatos in Bornhouede, ubi caput esse uidebatur populi:
 Pretendit diuinu in decimis preceptu: ostēdit non esse magnu, pro spiri-
 tualibus seminante, metere temporalia: monet, hortatur, obsecrat, ut in sa-
 lutem animaru, & ecclesie decus, huic oneri subijciant humeros, leuissime
 supportando: ubi pia uoluntas accesserit, exempla ecclesiarum omniu &
 presertim proximarum, quae non minori, etiam maiori, difficultate laborent,
 pretendit. Sed paru literae profuerunt: tumultuantibus, & sublato clamo-
 re dicentibus: Seruili conditioni, nunq; se colla submissuros: per qua omne
 Christicolaru genus, pontificu pressura laboret. Praeterea & hoc adiece-
 runt, non multu a ueritate aberrates, q; omnes pene decime, in luxus cesse-

Cōciliū in
Vefontio.Dani & Sa-
xones diuer-
sa sentiunt.Rex Francie
ad cōciliū.Archieps re-
nouat questio-
nē legatiōis.Holfati recu-
sant soluere
decimas.Geroldus pri-
mo Aldenbur-
geni post Lu-
bicensis eps.Decime in
secularium
luxus.

Fit preceptū
de soluēdis
iurib⁹ ecclesie

Pactio de nō
recipiendis
emigrātib⁹

Noui mot⁹
belli.

Filij Nicolai
studēt noui
tatibus.

Arx Werlo
obsidetur.

Fames pu
gnabat.

runt hominū seculariū: nam Henricus Polaborū comes, dimidiū decimæ accepit ab ecclesia in beneficiū, nostri uocant feudum. Idem Adolphus comes, si res prosperabitur, facturus uidebatur. Episcopus populi duriciā retulit ad ducē. Ille sub obtentu gratiæ, Holsatis, & omnibus in terra Wagriorū cōsidentibus, precepit: ut ad exemplū Polaborū, & Obotritorū, legitima persoluant ecclesie: cūq; in camino tribulationis sedentes pareant, cur non etiam in tranquillitate agētes, obtemperēt. Illi obstinatis animis, nunq; parituros, responderūt: malle se incensis edibus emigrare, q̄ se ac filios, in perpetuā mittant seruitutē. Grauius etiā aliquid cogitabant: Episcopo, & omnibus qui urgerēt occisis, transfugere in Daniā: fecissentq; qd minabantur, nisi protinus obstitisset, noua nuper interposita regis ac ducis pactio: que inter alia hoc continebat: q; neuter alterius terre profugos receperet. Angustati ergo Holsati, talem cum pontifice, in ducis presentia fecere cōuentionē: ut de manso sex modios siliginis, & octo soluerēt haue nē: eius mēsure, quā uulgo dixere Hymten. Et ne futuris temporibus nouis, a pontificibus sequuturis, onerent angarijs, & perangarijs. Hanc aut cōuentionē, scripto editam, postularunt literis & sigillis, ducis, & episcopi, roborari: Sed cum notarij marcā auri deposcerent, Holsatiq; dare recusarent, res mansit ut erat: nullis literarū documentis, firmata: interueniēsq; mors properata pōtificis, rem liquit non ad plenum resolutam: presertim q; bellorū noui motus, ab Obotritis nunciarentur.

FINIT LIBER III.

INCIPIT LIBER V.

Ribislaus, & Werislaus, germani fratres, Nicolai Obotritorum principis, filij, non contenti terra Kissinorū (ea est ultra Wernouiam, ad Panim usq; fluuium) ad recuperandam Obotritorum prouinciam, aspirabāt. Quorum molitiones Guncelinus Zwerini præfectus compertas habēs, sine dilatione duci nunciauit. Ille mox undiq; contractis uiribus, priusq; hostes inualescerent: duxit in eos: premittens Guncelinum, cum expedita manu, qui arcem Werlo, in quam se hostes receperant, obsidionem ibi toleraturi, circumualleret. Erat in eo præsidio Werislaus. Frater autem cum expeditis equitibus nemora tenuit: excursurus, ubi cōmodum uidebatur. Placuit duci, q; hostes obsidionem paterētur: certissimo, q; exinde caperent. Obsedit arcem: Et egressi iuuenes, missilibus certauere, graui satis labore atq; periculo. quibus dux ait. Quid est, q; prodigi sanguinis, excurritis, uulnera sine fructu excipiētes: quin potius sedete in tabernaculis quieti: fames pugnabit, nobis ad omnia quiescētib⁹: nā importari nihil poterat: & erat inclusa in gēs nobiliū, & plebis multitudo: Iussit ligna cōportari, ad faciēdas machi